

B. A. L. 3204

Nº 12.

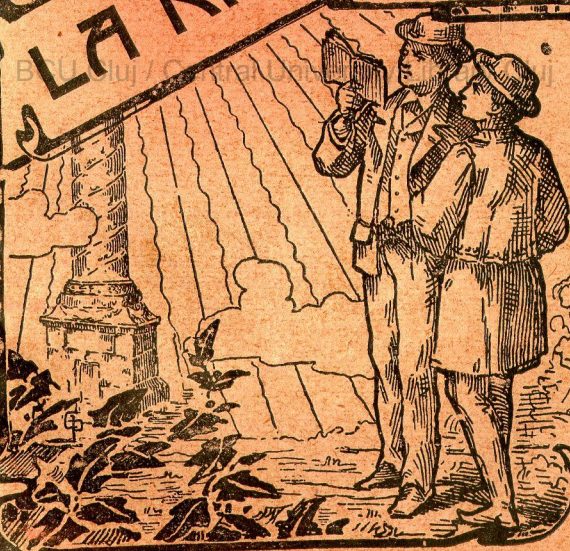
BIBLIOTECA SOCIETĂȚII

"STEAUA"

LA RĂSCRUCI

DE

I. SLAVICI

Inst. de Arte Grafice (AROL GÖBL^{SSOR} J.) St. Rasidescu-Bucuresti

Prețul 15 bani.

BIBLIOTECA SOCIETĂȚII
„STEAUA“

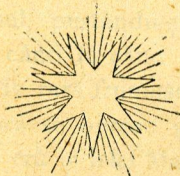
№ 12.

LA RĂSCRUCI

DE

I. SLAVICI.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

BUCUREȘTI

Instit. de Arte Grafice „CAROL GÖBL“ S-r Ioan St. Rasidescu

16, STRADA DOAMNEI, 16

1906.

15.200.

LA RĂSCRUCI.

I.

SPRE CASĂ.

«O fi, cum zici, purtarea de grijă a lui Dumnezeu, n'o fi!? — nu știu! — grăi Tănase urmându-și pe'ndelete drumul; — știu însă, că vrednicia omului multe poate să'nfrunte.»

Andrei se oprî pe o clipă și se uită cuprins oare cum de grijă la dânsul.

«Mi-e, par'că, frică să te ascult de câte ori te aud vorbind așa, — îi zise. — Nu-i a bine când îndoiala se furîșează în inima omului.»

«Se vede, că și după trei ani petrecuți în oaste tu tot popă ai rămas, întâmpină Tănase așa mai în glumă.»

«Nu e popia, ci copilăria — răspunse Andrei», — și dânsii își urmară iar câtva timp drumul în tăcere.

Se întorceau dela oaste acasă după ce și făcuseră Tănase anul de voluntar, iar Andrei cei trei ani rânduiți de lege pentru oamenii de rând. Veniseră pe calea ferată până la cea mai apropiată stațiune și mai aveau până la Răscruci, unde ședeau părinții lui Tănase, cale de vreo trei ceasuri, pe care acum toamna o făceau cu plăcere pe jos. Deși cu vreo patru ani mai mare, Andrei îi fusese încă în seminar bun prieten lui Tănase, și'n timpul petrecut la oaste, unde Tănase îl găsisse sergent major, prietenia aceasta se mai strânsese.

«Tu știi,—urmă Andrei,—că în seminar nu prea am fost îndrumați spre credință și cei mai mulți dintre noi vorbeau ca tine, iar după ce am eșit din seminar am dat prea adeseori de preoți sfătoși, care nu cred ceea ce zic în biserică și afară de biserică își mărturisesc cu un fel de fală îndoelile.—Nu!—stăruî el,—popia nu e! «Am primit dimpreună cu întocmirile apusene prea multe din păcatele Apusenilor. Desbrăcându-ne hainele părintești, ne-am lepădat și de slăbiciunile lor și ne temem, ca nu cumva să nu mai fim socotiți în rând cu oamenii luminați, dacă ne vom măr-

turisi credința rămasă din timpul copilăriei în inimile noastre.»

«Nu putem s'o mărturisim, dacă n'o mai avem, — întâmpină iar Tănase.

Andrei iar se opri puțin din drum.

«Aș! — îi zise, — nu puteți să n'o aveți! Nu se perde credința atât de ușor cum ți-se pare ție, căci ea e temelia vieții din copilărie. Mi-e drag, — urmă el mergând înainte, — satul meu, mi-e dragă casa părintească, îmi sunt dragi văile și dealurile, dragi îmi sunt oamenii dela noi, fiindcă cea mai fericită parte din viața mea e copilăria, în care mi s'a croit sufletul, și o dulceață nespusă se revarsă în toată ființa mea când îmi reamintesc zilele copilăriei. E peste putință să uit zilele acestea, care dau farmec întregii mele vieți, și, când mi le reamintesc, trebuie neapărat să se reivească în sufletul meu și simțămintele, de care eram stăpânit atunci. Ar trebui să mă'nstrăinez de toți ai mei, să uit pe mama și să mă lepăd de ea pentru ca să piară din mine simțămintele, în care ea m'a crescut. Nu, Tănase! ceeace tu zici e peste putință. Fără credință, cu adevărat necredincioși nu pot să fie decât oameni,

căroră soarele nu le-a luminat anii copilăriei, care n'au avut parte de iubire, copii horopsiți, munciți, chinuiți, iar aceștia se fac suflete înhăinite, cari nu iubesc, ci își petrec zilele în vrajbă cu semenii lor. Tu și eu și toți oamenii ca noi trebuie neapărat să credem și să nădăjduim !»

Drumul lor trecea printr'un stejăriș amestecat pe ici pe colo cu tei, cu ulmi, cu plopi, cu carpeni și cu frasini, al căror frunziș, pișcat de brumă, își pierduse verdeața și se făcuse ici galben, colo roșiatic și iar mai departe portocaliu ori roșu ca sângele de bou, iar sub pașii lor fășiau frunze scuturate înainte de timp. Eșind ei în luminișul din culmea dealului, li se deschise deodată o vedere largă peste valea Teleajenului, care se întindea în fața lor tăcută până în munții pierduți în ceața albăstrie a depărtării, unde ei vedeau în gândul lor Susana și Cheia.

«Vom fi iubind, — grăi Tănase, — și locurile. Uite, — urmă, arătând spre fundul văii. — E oare cu putință să nu iubești acest cuib de viețuire neturburată !?»

Andrei dete din cap.

«Numai locurile, de care se leagă reamintiri plăcute, le iubim, — răspunse el. — Ceea ce ne dă mulțumirea iubirii sunt oamenii, cari ni-au făcut viața plăcută.»

«Ai dreptate, Andrei, — grăi Tănase. — Mi-e, precum știi, mai dragă decât ori-și-cine sorămea Ileana, și decâteori mă gândesc la dânsa, îmi aduc aminte și de locurile, în cari mi-am petrecut copilăria. Ai multă dreptate. Acasă mă văd mai rar, și când mă văd acasă, mi-l aduc aminte pe tata, gospodarul neobosit, care lucrează fără de răgaz, ca să adune pentru copiii lui și să-și întemeeze starea. Il știu om sărac și l-am văzut, cum s'a ridicat în cele din urmă cel mai de frunte la Răscruci, fruntaș între fruntașii din valea Teleajenului. Bucuriile copilăriei mele au fost clăi de grâu și coșare pline de porumb, zăcătoare de prune și butoaie cu țuică, care de poame și cules de vie, și nu pot să-mi aduc aminte de copilăria mea fără ca să văd în fața hanului carele drumeților, pe cari tata atât de bine știa să-i îndulcească cu vorba lui nesecată, încât nu erau în stare să treacă fără de a se opri puțin la casa lui.

«Da ! — îl întrerupse Andrei. — Dumnezeu i-a binecuvântat lucrarea, fiindcă erà pornită din îndemn curat. El nu împarte mila ca noi oamenii făcând cu mâna largă dar din puțin, ci-i luminează pe cei iubiți de dânsul, ca să apuce totdeauna calea ce-i duce la izbândă și le întărește inima umplând-o de nădejde, ca să meargă cu hărnicie înainte. N'a fost ne-năzduită numai gospodăria vrednică, ci totodată și om deștept, care-a știut, cum să-și apuce treaba și cum s'o scoată la capăt, un chiver-nisitor cumpănit, care le potrivește toate bine, iar aceasta nu se'nvață, ci vine dela voia lui Dumnezeu.»

«Eu te fericesc. — îi zise Tănase, uitându-se la el cu un fel de mirare, în care erà amestecată și oarecare milă.

«Nu știu, dacă mă vei fi ferind ori nu în adevăr, — răspuse Andrei ; — te'ncredințez, însă, că eu însu-mi mă simt fericit. Câte nevoi mari au căzut pe capul meu : prin toate numai neclintita mea credință în purtarea de grijă a lui Dumnezeu m'a ajutat să trec cu inima liniștită. Am fost, precum știi, nevo să rămân a casă după ce tata, fie iertat,

murit și ne-a lăsat rău încurcați: N-ași fi crezut niciodată, că n'o să mă mai întorc în seminar, ca să-mi urmez studiile. Când însă, toamna viitoare, eră să mă întorc, a venit vorba despre măritișul surorii mele. Ai și tu soră și o să vezi odată, ce lucru mare e să ți-o ceară un om, la care ții, și să nu i-o poți da. Il știm pe Vasile din seminar, și nu mă'ndoiam, că nu e zestrea ceea ce-l ține în loc, dar aveà nevoie neapărată de vre-o 2.000 lei, ca să-și ia parochia și să-și întemeeze casa, și-mi sângeră inima când o gășiam pe soră-mea plângând pe'nfundate prin unghiere. Aș fi fost în stare să mă vând pe ani de zile înainte, ca să-i pot ajuta : am mai stat dar un an acasă, iar după trecerea acestui an am fost luat în oaste. Ce făceam eu, dacă nu eră în sufletul meu credința, că așa vrea Dumnezeu, care știe mai bine decât mine ce mi se cuvine și-mi pune pedeci, ca să mă îndrumeze pe calea ce mi-a croit !? Nu-i, Tănase, traiu binecuvântat fără de credință, și sufletește mort mi se pare omul, care și-a pierdut credința.»

El se opri de odată cu privirea îndreptată spre vale.

Cotind la dreapta, zărise casele mari și frumoase, pe cari Băltac și le zidise în timpul celor doi ani de când ei nu mai fuseseră pe acasă.

«Să fie oare ale lui Băltac? ! — zise el.

«Adecă de ce nu? — grăi Tănase. — Nu degeaba a învățat mă-sa atâta timp treburile la curtea boierească. Nu știe nimeni, cine i-a fost tată; chiar însă dacă nu i-ar fi, cum se zice, bătrânul, a știut Rada să se folosească de neputințele lui, ca să adune ceva pentru băiatul ei. A luat apoi și zestre cu slăbănoaga lui și e om sgârcit și fără de inimă.»

«Om al zilei de astăzi, care știe, că lumea nu te prețuește după ceea ce ești prin tine însu-ți, — adăogă Andrei, — ci se întreabă, ce ai și cu cine te însoțești.»

«Și dacă-i vorba, — întâmpină Andrei, — cam așa și trebuie să fie. Nu se poate vedea ceea ce e în sufletul tău, și nici deșteptăciunea, nici știința nu-ți sunt de vreun folos, dacă ești nevoit, ca să poți trăi, a le pune în serviciul celui ce are și poate să-ți dea.»

Vorbind așa și cotind iar la stânga în mersul lor la vale, ei se apropiară de casele cele

mari și frumoase, un han încăpător, în partea de jos cârciumă și băcănie, iar sus o mai largă încăpere cu cerdac mare pentru drumeții mai aleși, la dreapta «pavilionul» obișnuit în partea locului pentru horă, iar în fundul curții grajdurile, șopronul și un pătul.

Din cerdac se uită dealungul drumului ce șerpuiă la deal un om îmbrăcat nemțește, mărunț și slab, cu fața lată, suptă și veștedă, dar cu ochii vii și neastâmpărați, nu tânăr, dar mai mult sleit de puteri decât bătrân de zile.

Li zărise încă la cotitură pe cei doi călători și nu putea să-și dea seamă, cine sunt și ce rost vor fi având.

Tănase, tânăr înalt și mlădios, mai mult bălan decât oacheș, i se părea după umbletul lui legănat un coconaș, care numai pentru perdere de vreme umblă pe jos, iar Andreiu, om mai scurt și spătos, cu fața cam colțuroasă și cu mustața mare, deși îmbrăcat țărănește, avea în cap șapcă militară și nici după umblet, nici mai ales după gesturi nu semăna de loc a țăran de rând.

«Da, — grăi Andrei după ce se mai apropiară de han. — El e!»

Il cunoșteau amândoi bine pe Băltac. Eră vad vestit la hanul lui, și nu odată făcuseră și ei popas aici.

«Pare însă că s'a mai spălat, — adăugă Tănase.

Așa și eră.

Rămas de vreun an și jumătate vădov, zgârcitul de mai înainte se făcuse om cu mâna largă.

«Abia de aici înainte am să trăesc și eu!» și-a zis și și-a zidit casele, s'a mobilat boierește, și-a cumpărat trăsură ușoară, ținea cai frumoși și iuți, se îmbracă totdeauna ca de sărbătoare, își da în toate împrejurările silința să arate, că nu degeaba și-a ținut până acum strânsă punga și că-i da mâna să-i facă traiu bun fericitei, care-i va fi soție. De ce folos i-ar și fi fost averea, dacă nu și-ar fi îndulcit viața din ea! — Implinise vârsta de patruzeci de ani și voiă să-și trăească pe plac zilele ce-i mai rămâneau.

El tresări puțin când îl recunoscu pe Tănase, feciorul bunului său prieten Ghiță Chelaru și fratele Ilenei celei frumoase.

«Ce mi văzură ochii! — strigă el scoborând

treptele cerdacului. — Bun sosit din cale lungă!
— Mă vei și uitat de când nu ne-am mai văzut!»

Nu-l uitase nici Tănase, nici Andrei, căci nu se uită și totdeauna plăcuți sunt oamenii, pe cari-i știi din timpul copilăriei. Eră neprefăcută bucuria revederii, și peste puțin Tănase, Andrei și Băltac ședea la masa din cerdac ca trei vechi și buni prieteni, și pe când Tănase și Andreiu își spuneau pățaniile, Băltac îi dumirea asupra celor petrecute pe acasă în timpul cât au lipsit dâșșii.

Așa află Tănase, că tatăl său, Chelarul, trecuse ca ieri pe înserate spre Tohani, ca să cumpere vinuri dela Lină Văduva.

Nu i-a spus Băltac și că tot în cerdacul, în care se aflau, a petrecut cu lăutari, nici că eră în voe bună când a plecat mai departe, nici mai ales că umblă des și stă mult pe la Lina, care e femeie voioasă și are pivniță vestită; tot îl mânăneă însă pe Tănase gândul, că n'o să-l găsească acasă pe tatăl său, la care ținea mult.

Sunt însă trecătoare mâhnirile când se întâlnesc oameni ce nu s'au văzut de mult.

Vorba trece de-a valma dela un lucru la altul, și nu prea ai timp să te gândești la ceea ce ai aflat până ce iar alta ți se spune.

Mai erau apoi și la han, unde unul iese, altul intră.

Nu-și încălziseră încă bine locurile când la colț se ivi, coborând despre vii, cocoana Paula cu Viorel, băiatul ei.

Eră nevasta subprefectului cocoana Paula, și venise numai așa în treacăt la Băltac; ca să-i facă însă plăcerea, a mai rămas și făcea de vreo trei săptămâni acum cură de struguri la aer curat.

Cei doi tineri o știau bine ca cocoană foarte simandicoasă și se simțiau strâmtorați gândindu-se, că au să stea așa plini de praful drumului în fața ei.

Erau, nu-i vorba, prin partea locului și oameni, cari o știau și din timpul, când o chemă Păuna și umblă desculță ca celelalte fete din satul ei, precum și din timpul când Nae Văleanu, prefectul, o luase la casa lui, ca să-i dea oarecare spoială: tocmai de aceea însă cea mai neadormită grijă a ei eră să nu-și dea de gol începuturile, vorbiă merêu despre

Nenea Nae, prefectul, ori Nenea Nae, deputatul, unchiul ei, și în vorbă, în îmbrăcăminte, în apucături, până chiar și în mers se arată cucoană mare, ca nimeni să nu-și mai aducă aminte, ce a fost ea odinioară. Numai acasă la ea, când nimeni n'o vedeà, se lăsà să fie cum în adevăr erà, și singur d-l Moină, soțul ei, știà, cine l'a luat de bărbat.

Viorel, băiat plin de viață, nu puteà suferi pasul domol al mamei sale. Mai ales când văzù în cerdac șapca militară, el o pornì înainte și urcă în săltate treptele cerdacului.

Erà om făcut Viorel.

Mai aveà, ce-i drept, câteva săptămâni până la vârsta de unsprezece ani, dar erà fiul mamei sale, treceà în clasa a doua, le știà toate și țineà să se vâre pretutindeni, — un adevărat copil al timpului, căruia nu-i lipsiau decât anii pentru ca să fie om mare.

Nu înțelegeà Băltac, cum adecă Tănase și Andrei, pe cari îi știà seminariști, au ajuns să-și facă rândul la oaste.

«Nimic mai deslușit! — îi zise Tănase. Eu — am luat bacalaureatul, ca să trec la facultatea de drept, și mi-am făcut anul de voluntar,

ca să scap de taxă, iar pe Andrei nu l'a găsit asentarea în seminar, de unde plecase cu un an mai înainte; ci acasă.»

«Foarte cumintel! — strigă Viorel, copilul deștept. — Nu se poate prostie mai mare decât să te faci preot după ce ți-ai ros timp de doisprezece ani coatele pe băncile școlilor. Eu, ce-i drept n'aș fi ales ca d-ta: azi nu mai prețuește nimic licența în drept. Dar asta e cestiune de gust! D-ta însă, — urmă el îndreptându-se spre Andrei, — d-ta cu ce te-ai ales, dacă ai plecat din seminar? de ce folos îți este învățătura, dacă nici măcar popă nu mai poți să fii?»

Andrei îl măsură lung și din sus în jos, și de jos în sus. Mirat nu eră, căci sunt mulți azi copiii deștepți ca Viorel, dar îi eră greu să-l ia în serios și nu-l iertă firea să-și bată joc de un copil nevinovat.

«Mi-am făcut, — îi zise, — și eu gustul și am ajuns, precum vezi, sergent major în oastea României. Și, — adăugă peste puțin mai mult pentru ceilalți decât pentru copil, — nu stă nicăiri scris, că nu pot să fac și de aci înainte cei doi ani de seminar ce-mi mai lipsesc.»

«Ai fi în stare să mai umbli și de aci înainte la școală? — întrebă hangiul.

«Cu multă plăcere! — îi răspunse Andrei, — și mulți au mai făcut așa. Vorba e numai să am din ce trăi.»

Cucoana Paula trecu prin fața cerdacului, dar nu urcă treptele, ci trecu în curte, ca să urce scara din dos.

Nu-i ședeà ei bine să stea de vorbă cu ori și ce trecător, care face popas la han.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

II.

NEVOI ȘI IAR NEVOI.

Scăpătase soarele în dosul munților, când Tănase și Andrei au sosit la Răscruci, dar prin amurgul prelungit al văii tot mai puteà Tănase să vadă, că nu sunt la casa părinților săi lucrurile cum le lăsase el.

Șindrila din acoperișul caselor era învechită, neagră aproape, iar de pe pereți căzuse pe ici pe colo tencuiala. Stâlpii ulucilor de împrejmuire începuseră să putrezească și se

culcaseră în bătaia Crivățului. Gunoiiul lăsat de carele drumetilor nu mai fusese de mult rânit și sta mormane prin curte și prin fața casei. Zăcătoarele de prune de sub șopron și butoalele scoase din pivniță pentru culesul viei erau hodorogite. Viea cea frumoasă ce se întindea din sus de case nu fusese stropită, și mana-i uscasse toată frunza, iar vestita lor pruniște fusese mâncată de omizi și era plină de uscătură.

Le vedeă Tănase toate, și nu-i venia să-și crează ochilor. Era, par'că, în fața unei averi rămasă fără stăpân, și o jale nelămurită îi cuprindea sufletul.

Ce s'a întâmplat aici!? Unde era Chelarul cel vrednic și priceput la toate? Neadormitul purtător de grijă ce s'a făcut el!?

Cu inima din ce în ce mai grea se apropia de casa părintească: simția, că dureroase lucruri o să aște, și-i venia să se întoarcă înapoi, ca să rămăe în neștiință.

Nu tot așa și Andrei.

Privindu-le toate cu ochii sufletului său, el nu le vedeă cum erau acum, ci cum le știa de odinioară, și inima i-se umplea de bucurie.

Petrecuse ani de zile dearândul câte o săptămână, două la casa aceasta, unde toți îl iubiau ca pe un bun povățuitor al mai tânărului său prieten și unde avea s'o revadă acum pe Ileana femeie în toată puterea. Nu-i făgăduise ea, ce-i drept, niciodată, c'o să-l aștepte, dar a lăsat-o fată mare și acum, după trei ani, tot fată mare o găsiă, deși mulți o vor fi pețit. Ce-i pasă lui de șindrila din acoperiș, de tencuiala căzută din pereți, de stâlpii culcați de crivăț ori de mormanele de gunoiu, când știă, că peste puțin va sta față în față cu ea! Vedeă numai ce-i doriau ochii.

Și așa și trebuia să fie.

Tânase nu le mai vedeă nici el celelalte după ce mumă-sa se ivi în cerdac, iar Ileana, zărindu-i, porni în fuga mare spre dâșii. Bucuria curată și viuă le covârșește toate, și cel ce e vesel în sufletul lui își păstrează veselia și în mijlocul celor mai grele nevoi.

Nu mai știau Elena și Maria, mama ei, ce să le facă și ce să le zică în clipa neașteptatei revederi. Li întrebau pe sărite de toate nimicurile, le întrebau și ei tot așa, și nu mai ajungeau nici ele, nici dâșii să dea răspuns.

Intocmai însă precum valurile se domolesc după ce încetul cu încetul se așează vântul, s'au potolit în cele din urmă și ei, și pe când Tănase s'a retras într'un colț vorbind mai pe șoptite cu mama sa, Ileana și Andrei au rămas în cerdac stând față în față și ne mai știind nici el, nici ea ce să mai întrebe.

Nu mai întrebă Maria, ci spuneà, spuneà mereu și-și vărsà tot focul, iar Tănase ascultà și dedeà mereu din cap. «Nu se poate! — ziceà el. — Minciuni!» — «Nu credel» — «Câtă răutate!» — «Nu lăsa să te prostească!» Nu! — Nu-l iertà pe el firea să creadă ceeace mama lui îi spuneà, și sângele îi năvălià în obraji când vedeà, că din când în când câte o lacrămă se ivià în ochii mamei sale.

«Și te ai gândit așa câteodată, și la mine?» — întrebă în cele din urmă Andrei.

«Ba bine că nu! — îi răspunse Ileana cu inima deschisă. — N'a trecut zi dată de Dumnezeu fără ca mama și eu să ne fi întreat, ce vei mai fi făcând și cum ți-o fi mergând. Nu ești d-ta în stare să-ți închipuești, cât de mult ține mama la d-ta și ce mult s'a bucurat

eând a aflat, că sunteți cu Tănase în același batalion.»

Andrei se simția foarte strîmtorat.

«Totdeauna, — îngână el, — Lelea Maria a fost cu inimă bună și duioasă față de toți.»

«Nu tocmai față de toți, — întâmpină Ileana; — sunt și oameni, pe cari nu poate să-i sufere: ne iubește însă pe Tănase și pe mine, și știe că ne ești bun din toată inima.»

«Cu cei buni nu poți să fii decât bun, — răspuse Andrei și mai strîmtorat, — și cu cât mai mult trăești cu dâșii, cu atât mai mult îți se lipesc de inimă.»

Peste fața Ilenei trecu un fel de suflare dureroasă.

«Uitel — zise ea vorbind rar și cam în silă, — tata nu e așa. Dela un timp încoace el pare a-și fi schimbat gândul.»

«Care gând? — întrebă Andrei, — și cum și l'a schimbat?»

«Să vezi — răspuse ea căutând oarecum vorbele. — Mai nainte vorbea și el ca noi. In urmă râdea de vorbele noastre, iar acum se supără când ne aude vorbind.»

Andrei rămase câteva timp nemișcat și cu

răsuflarea oprită ca omul prins fără de veste asupra unei fapte rele. Înțelegea, par'că, de ce anume se supără tatăl fetei, și-l vedeà în gândul lui pe Viorel cel deștept. El făcù un pas spre Ileana, îi luă mâna și se uită stăruitor în ochii ei.

«Ce-l face să se supere ? — Intrebă vorbind mai încet.

Ileana nu știà încă să-și ascundă gândurile.

«Zice, că ești om fără de rost, — răspunse ea. — Dar ce-mi pasă mie de asta!?»

Andrei începù să tremure. Ii venià să între în pământ de rușine și-ar fi voit să fugă și să nu se mai uite înapoi.

«El are dreptate!» grăi dânsul cu hotărîre.

«Ba nu are, — răspunse ea cu 'ndărătnicie. — Iarba crește la plointe și se usucă 'n timp de secetă : ceea ce e'n inima omului e (ind-că trebuie să fie, și n'ai nici să te miri, nici să te superi, că este.»

Andrei se uită lung la ea. O știà de când erà copilă mică, și totdeauna i-a fost dragă, nici odată nu și-a gândit-o însă atât de limpede la cap.

«Așa e, — zise, — cum zici, — dar e păcat să te pui împotriva voinței tatălui tău.»

· Ea dete din cap.

«Nu ! — răspuse. — Păcat ar fi dac'ași face ceea ce el nu vrea ; nu poate însă să fie păcat ceea ce simt numai, căci asta vine dela sine și lără de voia mea.»

«Faci, când stai de vorbă cu mine, căci el n'o vrea nici asta, — întâmpină Andrei întorcându-se spre Tănase, care 'n clipa aceea se depărtă de muma-sa stăpânindu-și firea.

«Aș ! — zise ea 'n pripă. — Asta nu mi-o poate cere nimeni».

Vorba fusese, ca vechii și bunii prieteni să petreacă câte-va zile împreună ; dacă n'ar fi fost însă pe'nserate, ei s'ar fi despărțit fără de întârziere.

Le eră amândurora par'că li se prăbușește casa'n cap.

Tănase ținea să rămâie singur cu ai săi, ca să se dumirească pe deplin, și-i eră ne-suferit gândul, că Andrei, mai stând, ar putea să afle și el câte ceva despre cele petrecute.

Andrei nu mai putea să stea într'o casă,

al căreia stăpân nu-l vedeà bucuros. Nu-l iertà firea să mai stea de vorbă cu Ileana, când știà, că aceasta-l supără pe tatăl ei. Nu mai aveà el ce să caute'n casa aceasta. O nenorocire erà slăbiciunea lui pentru Ileana, cu cât mai mare slăbiciunea, cu atât mai cumplită nenorocirea.

Sărmana mama lui ! — Cum aveà el să i-o spună aceasta ! ?

«M'a răzbit foamea și oboseala, — grăi Tănase.

Dacă nu puteà Tănase să plece, ei trebuia să îmbuce în pripă ceva și apoi să se despartă culcându-se unul într'o parte, altul în alta.

«Și pe mine,» — răspunse Andrei, care ținea să rămăe și el singur cu gândurile lui.

Ileana se duse dar în grabă la bucătărie, ca să spargă câteva ouă și să le facă jumări, apoi le așternu masa și le mai aduse și câteva bucăți de brânză, și nu se înoptase încă când Andrei să sbăteà în culcușul lui în vreme-ce Tănase o ispitià pe Ileana, care erà în toate mai dumirită decât mama ei.

«Rar îl mai pomenesti treaz, — așa zisese.

bătrâna, — își petrece tot timpul la văduva aceea și e rău încurcat.»

«Așâ și le'nchipuește mama, — grăi Ileana. E adevărat, că e mereu în voie bună, dar beat nu l-am văzut nici odată. Ii place să stea de vorbă mai cu unul, mai cu altul, îi plac și lăutarii, și stă la Lina fiind-că acolo își găsește totdeauna tovarăși de petrecere ; să nu crezi însă, Tănase, că are, cum zice mama, vre-o legătură cu văduva aceea. — Și, dacă-i vorba, — adăugă ea, — a muncit destul și destul a agonisit în viața lui : nu noi avem să-l judecăm, dacă acum din al lui își mai îndulcește viața.»

«Da, i-se cuvinel—zise Tănase mai liniștit. — Acum ne vine nouă rândul să muncim. — Mama îmi spune însă că e rău încurcat.»

«Multe va fi zicând mama, — răspunse fata. — Ea se gândește mai mult la noi decât la el și-ar vrea să meargă toate ca mai 'nainte, ceea ce nu e cu putință. -- Il știi pe tata, — urmă ea punându-i o condică pe masă. — Fiindcă nu știe să scrie, nu uită nimic și mi le spune mie toate, ca să le trec aici. Iată, — urmă ea deschizând iar condica, — vezi tu însuți, ca să

te încredințezi. Are mulți datornici și stă bine după ce-i vor fi plătit aceștia, și tu știi bine, că oamenii plătesc,—mai curând, mai târziu, dar plătesc când pot.»

Tănase frunzări câțva timp, ca să vadă, cam ce fel de oameni îi sunt tatălui său datornici, apoi o luă dela început și făcù față cu față, foaie cu foaie adunarea în vreme ce soră-sa sta'n picioare la spatele lui și-i îndreptă greșelile făcute în pripă.

Urmând cu adunarea, el se făcea din ce în ce mai voios. Trecuse peste treizeci de mii de lei, o întreagă avere, și tot mai erau foi de adunat.

«Nu mi-aș fi închipuit nici odată, că are atât de mult,—zise el oprindu-se pe o clipă în lucrarea lui.

«Nici nu are,—grăi dânsa.—Nu toți banii aceștia sunt ai lui. La vreme de nevoie s'a mai și 'mprumutat, ca să-i poată ajutà pe oameni.»

«S'a 'mprumutat!? — strigă Tănase cuprins iar de grijă.—Cu cât?»

«Asta numai el ar puteà să ți-o spună,—răspunse Ileana.—Eu scriu numai ceea ce are

să ia. Ceea ce are să dea, zice dânsul, au să scrie cei ce au să ia.»

«Dar dacă scriu prea mult!? — strigă iar Tănase. — Va fi luat fără îndoială cu camătă: oamenii îi plătesc și ei camată?»

«Tot numai el ar putea să-ți-o spună!»

«Nu știi nici cam dela cine se împrumută și cui îi este dator?»

Ileana dete din umăr?

«Mie îmi spune numai pe aceia, cărora le plătește când ia dela oameni, — grăi dânsa. — E văduva, e o cocoană, cine-o fi, e Băltac...

«Destul! — o întrerupse el. — Le știu acum și celelalte!»

Care va să zică tatăl său a ajuns mijlocitor al unor cămătari nemiloși, cari trebuiau neapărat să-l ducă în cele din urmă la ruină.

Un singur simțământ îl stăpâneă în clipa aceasta: că cineva trebuie să moară, dacă e vorba să scape cei despuiți.

«Dar oamenii aceștia sunt ajunși la sapă de lemn, — strigă el ieșit din sărite, — nu mai au nimic, nu mai pot să plătească: cine poartă greul cametelor, dacă ei nu plătesc!»

«Plătesc, Tănase, — grăi Ileana zâmbind a

liniște sufletească. — Eu știu, cât au plătit în timpul de când le port socotelile: muncesc, rabdă la foame și la frig — și plătesc, mereu plătesc.»

«Dar dacă nu găsec de lucru !?»

«N'ai decât să le cauți, — răspunse ea. — I-am spus-o și tatei de câte ori, ajuns în strâmtorare, se supără, dar nu vrea să mă înțeleagă. Nu e sărac cel ce e sănătos și are două brațe: dă-i de lucru, căci ai ce să iei dela el.»

Nu se poate ceva mai apropiat de mintea omenească decât acest gând al Ileanei: Tânase se uită cu toate aceste cu un fel de mirare la ea.

Da ! — dânsa aveà multă dreptate. — N'ai decât să le dai oamenilor de lucru pentru ca să te sălți tu și să-i scapi și pe ei de nevoi. — Dacă e vorba, toată bogăția omenească din munca brațelor omenești s'a adunat, — și sunt puțin pentru cele câteva sute de oameni câteva zeci de mii de lei: li-e destul o vară, ca să scape pe nesimțite și să nu mai aibă nevoie de a se împrumută.

«Așa e, — zise el, — n'ai decât să le cauți de lucru.»

Trecuse miezul nopții fără ca el să se fi simțit, cum zisese, rășbit de oboseală. — Acum, când i se arătase calea de scăpare, de odată îi încetă și încordarea sufletească și el se ridică obosit, ca să se așeze la odihnă.

Chiar mai înainte decât dânsul se liniștise Andrei.

S'a sbătut, ce-i drept, timp îndelungat în culcușul lui, ne mai știind în cotro s'o apuce și ce să facă și i se părea, că nu mai poate să trăiască în lumea aceasta; a căzut însă în cele din urmă în genuchi și s'a rugat lui Dumnezeu să-i potolească patimile și să-i lumineze mintea, ca să nimerească calea ce-i este croită, și să-i înarmeze inima cu răbdare, ca să poată stăruî în ea. S'a rezemat pe Dumnezeu și a fost cuprins de un somn liniștit și adânc, care i-a întărit trupul și i-a lămurit sufletul.

Dimineața zilei următoare erau schimbați cu desăvârșire la fire amândoi, și Tănase ar fi voit să-l mai oprească pe prietenul său, dar îi erà neapropiat, scurt la vorbă, hotărît și gata chiar în clipa deșteptării sale de plecare.

«E — zicea și Ileana, — firească dorința lui

de a vedeà, după trei ani, cât mai curând pe ai săi, dar nu erà departe de acasă dela el până la Răscruci.»

Și-a plecat Andrei ca omul, care a avut comori nemăsurate și le părăsește de bună voe, liniștit și fără ca să se mai uite înapoi.

III.

ICOANA VREMII.

«Înainte, băeți!» — le strigă Ghiță lăutarilor când află, că feciorul său a trecut spre Răscruci și că erà însoțit de Andrei al preotesei.

Se bucurà, că după doi ani o să-l vadă iar, și-i ardeà să afle, cum s'a făcut de când nu l-a mai văzut; nu mai aveà însă până acasă decât cale de vreun ceas, și-i veneà mai bine să meargă pe îndelete, ducându-și buestrașul de căpăstru și cu lăutarii după el, ca toată lumea să vadă, că-i voios și n'are de ce să fie mâhnit.

Numai din când în când îi venea să pună piciorul în scară și să se salte în șea. Ii dedea zor gândul, că Tănase era însoțit de Andrei, care n'avea, nu mai avea ce să caute la Răscruți. — În zadar! — S'au schimbat vremurile. De ce să-și facă omul inimă rea, când poate să nu și-o facă!?

Eră însă om de fire vârtoasă Ghiță și nu s'a săltat în șea: așa ducându-și calul de căpăstru și cu lăutarii după el — a sosit acasă.

Ii și ședeau bine.

Înalt, spătos, cu fața curată, rumenă și totdeauna zâmbitoare, cu sprâncenele dese și subțiri și cu ochii vioi, el mergea mlădiindu-se la tot pasul, purtându-și sus capul și răsucindu-și din când în când lunga mustață neagră, un om de rară frumusețe, asupra căruia ochii tuturor se opresc și căruia toate îi ședeau bine. Ii eră și lelei Mariei destul să-l vadă, ca să i le treacă toate cu vederea, și curată a fost bucuria casei când el s'a ivit în depărtare, curată a rămas și după ce el a sosit la ai săi.

Avea Ghiță Chelarul ca numai puțini oameni darul de a face ca toți să intre în voile lui

și de a nu lăsa pe nimeni să-l ducă unde el nu vrea să meargă.

S'a uitat odată împrejur și s'a încredințat, că Andrei plecase, n'a mai cercetat apoi, de ce și cum a plecat, și i-ar fi tăiat ori și cui vorba, dacă ar fi voit să-i spună.

Abia după prânz, când a rămas singur cu Tănase, a adus vorba asupra lui Andrei.

«Bun băiat și cu minte, — grăi dânsul, — și mult m'aș fi bucurat, dacă aș fi putut să-l am între ai casei mele.»

«Și de ce n'ai fi putând să-l ai? — întrebă Tănase oarecum speriat.

«Pentru că și-a stricat tot rostul — îi răspunse tatăl său. — Ce-ar mai putea să iasă din el?! Știe multă carte și e vrednic ca numai puțin: azi însă lumea nu mai cercetează, ce știi și la ce te pricepi, ci-ți cere răvaș de drum.»

«N'are decât să mai facă și cei doi ani de seminar ce-i mai lipsesc, — întâmpină Tănase, — și popă ca dânsul rar ai mai putea să găsești.

Ghiță se uită lung la dânsul.

Eră amărît în sufletul lui, iar omul amărît trece cu vederea partea bună a lucrurilor și

vede în toate numai ceea ce i se pare rău.

«Dac'aș mai fi eu tot cel ce am fost — zise, — ca să-i dau zestre și să-l pot ține doi ani la București. — Nu-i însă, băiete, cu puțință.—Au trecut—urmă uitându-se cu un fel de jale la fiul său ajuns om acum în toată firea, — s'au dus timpurile noastre, și vremuri grele au dat peste noi: nu cel mai vrednic, ci cel mai stăruitor apucă azi înainte.»

«Vrednicia în toate timpurile iese biruitoare! — întâmpină Tănase, care, om cu știință de carte, se socotiă mai cu minte decât tatăl său.

Chelarul își răsuci mustața măsurându-l de sus până jos.

Una din marile mulțumiri ale vieții e să stai de vorbă cu fiul tău și să-l poți socoti mai presus de tine, un pas înainte în desfășurarea neamului tău. Și ar fi putut Ghiță să-și socotească feciorul mai pre sus decât sine. Înalt și el și bine făcut, mai semănă cu mama lui, care era bălană, și era încă mai frumos. Numai zâmbetul neconținut al tatălui său îi lipsia. Știa apoi multă carte, și nu odată își zicea Chelarul «ce nu pot eu o să

poată el; ce nu mi-e dat mie, o să-i fie lui.» Ori și cât de multe ar fi avut însă Tănase, erà un lucru, care-l puneà pe tată mai presus de fecior: trăise mai mult, se frecase mult prin lume, învârtise multe daraveri, descurcase fel de fel de treburi cu fel de fel de oameni și le judecà toate după cum le știà din pățaniile lui.

«In toate timpurile iese, — grăi el, — biruitoare vrednicià; vorba e numai, că ceea ce e azi vrednicie nu e și mâne. Voi cari le știți toate din cărți, vă deprindeți încetul cu încetul a vedeà lumea — nu cum ea în aeeva e, ci cum vi-o arată cărțile. Nu-i așa lumea cea adevărată! — Vrednic erà odată omul cinstit și cu inima curată, care muncià întins și cu pricepere și știà să-și chivernisească avutul, ca să-l sporească pentru copii săi și pentru zilele bătrânețelor sale: azi vrednic e cel ce știe să adune bogății, ori și cum le-ar fi adunând.»

«Nu-i așa, tată, — îi răspunse Tănase: — și azi lumea hulește pe cei ce se folosesc de mijloace urite, ca să se îmbogățească.»

«In cărțile voastre îi hulește — întâmpină

Ghiță, — dar în lumea cea adevărată nu mai cercetează nimeni, cum te-ai înstărit, ci te saltă, dacă ai stare, și te socotește nemernic, dacă n'ai știut să te folosești de împrejurări, ca să ți-o faci. Da — decând cu telegraful și cu calea ferată—nici nu mai e chip să-ți faci prin muncă cinstită vre-o stare mai însemnată, și noi cei ce mai nainte învârtiam treburile, tânjim muncind în sec. Ce treabă mai pot să fac eu cu cele două-trei miișoare ale mele, când mișună prin sate agenții străinilor cu sute de mii și le adună toate, ca să le ducă cu calea ferată! ? Acolo, unde eu trebuie să cauf, ca să-mi gălesc socoteala, un câștig de zece bani, ei se mulțumesc cu două parale, fiindcă la sutele lui de mii două parale fac mult. Imi urcă dar prețurile și mă dă la o parte. »

« Tocmai acesta e folosul nouelor întocmiri, — grăi Tănase. — Căile ferate au ridicat prețul avuțiilor noastre și au scos la iveală bogății, cari mai înainte zăceau ascunse ori se prăpădeau, fiindcă nimeni nu se folosiă de ele. Ce eră odată și ce e azi în țara noastră ! ?

Ghiță iar se uită lung la el.

« Acesta e, — îi zise, — un lucru, despre care

tu nu ești încă în stare să-ți dai seamă. — Nouele întocmiri au fost puse la cale — nu din dragoste către noi, ci pentruca banii străinilor să fie întrebuințați cu folos pentru cei ce îi aveau.»

«Dar și pentru noi?» — strigă Tănase.

«Eu simt în fiecare zi că nu! — răspunse Ghiță. — O să-ți spun un singur lucru, din care o să te dumirești și tu, — urmă el după o mică pauză. — Cucoana Paula, nevasta subprefectului, pe care o știi și tu, are un prieten, care știe să găsească bani cu patru la sută și o împrumută cu șase la sută. Băltac și alții iau dela dânsa cu zece și-i împrumută pe sătenii nevoiași cu cincisprezece până la douăzeci la sută, — după cum e nevoia omului.»

Acum înțelegea Tănase rostul condicei, pe care i-o arătase Ileana.

«D-ta, — întrebă el cam cu sfială, — cu câte la sută te împrumuți?»

«Eu, — îi răspunse tatăl său ca'n treacăt, — nici nu iau, nici nu dau cu camătă.»

«Tot ai însă și datorii, și datornici, — întâmpină Tănase.

«Asta, — grăi Ghiță cam scos din răbdare, —

e o socoteală, pe care tu n'o înțelegi. — Nu cumva vrei să mă ispitești, ca să-mi ceri socoteală!? — Vorba nu e, ce fac or nu fac eu, ci de ce nu pot să-l iau pe Andrei între ai casei mele. — Am făcut, — urmă el așezat, — puțină sare, pe care o am, lucrând cu sătenii. Azi sătenii muncesc, ca să țină traiul bun al slujbașilor sporțiți din an în an și ca să plătească și ca retele banilor, cu cari s'au făcut încoirile, de cari îmi vorbești, și cămetele lui Băltac, ale cocoanei și ale prietenului ei: de unele să mai iau și eu, ca să-i dau fetei zestre și să-mi țin ginerele la București!»

«Andreii nu cere zestre, — zise Tănase.»

«Nu-mi dau însă eu fără de zestre fata după un om, care n'are nimic, — îi răspunse Ghiță. — Asta se făcea mai înainte, când omul vrednic putea să se ridice din vrednicia lui. — Azi trebuie să ai cheag, dacă vrei să pornești cu bine în calea vieții. — L'ai văzut pe Băltac, ce case frumoase a ridicat în locul cocioabei, pe care a luat-o de zestre!»

«Nu cu vrednicia, ci cu mișelia! — strigă Tănase.»

Ghiță Chelaru se ridică, se plimbă puțin

prin casă, apoi se oprî în fața feciorului său.

«Despre Băltac să nu vorbiți așa,— îi zise el rînduindu-se.—Subprefectul și nevasta lui îi sunt prieteni; prefectul, când se abate pe aici, la el trage; chiar Episcopul a mas la dânsul astăvară, când a trecut spre Susana: primarii și notarii toți îi sunt slugi. Ne te speria de cele douăzeci la sută: obrazul curat cu cheltuială se ține!»

El iar se plimbă și iar se oprî.

«Mă întorceam, — urmă el, — săptămîna trecută dela Ploești și m'am dus să mi iau un bilet de tren. Fiind zi de târg, eră înghesuială la cassă, și trebuia să aștept, ca să-mi vie rîndul. Pe când însă eu așteptam, alții, cari-l cunoșteau pe casier, îi dedeau banii peste umărul meu, își luau biletul și porneau mai departe. Până chiar și sergentul pus acolo, ca să ție buna rînduială, cumpără bilete pentru cunoștii lui. — N'am pierdut, cei drept, trenul, dar ferbeam în mine și am făcut venin pentru un an de zile. — Uite, așa se petrec lucrurile în zilele noastre pretutindeni. Tu nu știi, ce va să zică sfîntuiala. Nu mai vorbesc de primarii și de notarii dela sate, cari te poartă

de azi pe mâine, dacă nu-i cinstești, — fie măcar și numai cu o țuică. Am luat însă, ca să le mai dau oamenilor de lucru, astăvară asupra mea câteva poduri. Vai de capul meu, prin câte am trecut până ce am ajuns să mă pot apuca de lucru, și mi s'a înăcrit viața până ce am ajuns să-mi iau banii. Nu-mi cerea nimeni nimic, dar steteam ceasuri întregi pe la ușile slujbașilor mici și mari, ca să pot lua o iscălitură, și mi-am mâncat tot câștigul cu drumurile, cu hotelurile și cu mesele. Lui Băltac toate îi merg limpede și iute. Când pleacă de acasă, un buzunar îi este plin de bilete de recomandatii, iar celălalt ticsit cu mărunțiș, și ușile îi stau deschise. Bine, băiete, — asta-l ține ceva! — Unul, mai fără de rușine, primește bani nenumărați. Altul îl roagă să-i caute fie ouă, fie pui, fie unt proaspăt, fie poame, fie țuică veche, fie un butoiș de vin bun, fie cine mai știe ce, iară el aleargă, caută, trimite și uită să ceară prețul. A intrat în gândul tuturor, că i se cuvine fiecăruia să tragă foloase din diregătorie, în care se află, și eu știu oameni foarte cum se cade, cari nici nu cer, nici nu primesc, dar trec cu vederea sfânțuețele, pe cari

le fac cei mai mărunți. Băltac o pune și asta'n socoteală, și, dacă-i judeci bine, puțin îi mai rămâne din cele douăzeci la sută. Vântură și el și cërne prin ciur mai rar, ca să-i rămâie și câte-un bob în pleavă.»

«O fi pe ici pe colo cum zici, — grăi Tănase, — dar peste tot nu-i așa. Prea ți se par toate posomorite.»

«Fiecăruia lucrurile îi sunt cum i-se par, fiindcă altfel nu poate să le vadă, — răspunse tatăl zâmbind. — E păcatul meu, că nu mă pot potrivi cu oamenii de astăzi, — urmă peste puțin cuprins de mâhnire. — După mintea mea de om fără știință de carte, noi trebuiă să muncim cu toții mai mult, să cheltuim mai puțin, să adunăm fiecare câte ceva și să facem numai îmbunătățirile, care se puteau face din al nostru. O să vie, așa cred, timpul când toți o vor înțelege-o aceasta, dar eu n'o s'o mai duc până atunci. Imi trăesc dar traiul așteptându-mi sfârșitul, și să nu te miri, dacă mă vezi cum m'am făcut. Nu mai cred, că bunele silințe pot să mă ducă înainte, nu pot să mă mlădiez și le las toate în voia întâmplării — Ești om făcut acum și ai în tine toată cre-

dința tineretelor tale: dacă te socotești mai îndemânat decât mine, ia-le foarte pe timpul, cât stai acasă, în seama ta, fă cum te taie capul, și să vorbim peste două trei luni de zile.»

«Primesc! — strigă Tănase sărind în picioare, — dar atunci trebuie să mă lămurești despre toate.»

«O să te lămurești tu însu-ți, — îi răspunse tatăl său, — din condica, pe care o găsești la Ilez na. — Când aveam bani, îi ajutam pe săteni fără camătă, și rămâne să mă plătească în zile de lucru făcute, fie la mine, fie în socoteala mea aiurea ori să-mi dea cu prețurile zilei prune, vin, porumb, ce vor fi având. Când nu aveam bani, luam pentru dânsii, ca să-i scap de camete mari, dela cocoana cu zece, iar dela Bălta cu doisprezece la sută. Aceștia sunt însemnați în condică cu cruce și sunt trecuți și la cocoana ori la Băltac. N'ai dar decât să aduni pe cei însemnați cu cruce la o parte și vezi cât am să iau eu dela oameni.»

«Dar cu văduva cum stai?» — întrebă Tănase mai sficios.

«Cu dânsa am alte socoteli, care nu te pri-

vesc, — îi răspunse Ghiță. — Imi dă vin cu prețuri potrivite și pentru mine, și pentru ai mei, și plata se face după ce s'au petrecut vinurile. — Asta e o socoteală, pe care o poartă ea, și grija mea e numai, ca plata să se facă la timp.

«Care va să zică alergi în treburile ei,» — ar fi voit Tănase să zică, dar n'a zis, și rău ar fi făcut, dacă ar fi zis, căci în adevăr în treburile sale și'n ale oamenilor săi a alergat și alerga Ghiță Chelarul.

Nu prea stăruia însă nici el în gândul lui. Ii era destul c'a ajuns stăpân.

IV.

SOCOTEALA DIN TÂRG.

«Pe cine să te razămi, părinte!? — grăi maica preoteasă, mama lui Andrei. — Prea sunt răi oamenii.»

«Sunt cum i-a lăsat Dumnezeu, — răspunse părintele Ilie, un om înalt și uscățiv, cu fața arsă de soare și cu barba cam rară; — s'ar

fi stins însă de mult seminția omenească, dacă cei mai mulți dintre oameni n'ar fi buni și cu minte. — Eu, — urmă el pornindu-se la vorbă, — de puțină învățătură am avut parte și nu știu, cum a ajuns tata să mă popească; mă țin cu toate aceste mai bine decât cei mai mulți dintre preoții din județ. Imi fac treaba cum mă pricep, îmi caut de-ale mele, nu mă potrivesc cu cei ce nu sunt de seama mea, nu mă vede nimeni nici pe la cârciumă, nici pe la primărie, unde se urzesc toate relele, și o duc bine, — destul de bine. — O mie două mii de lei se găsesc totdeauna în casa mea, ba chiar și mai mult, dacă dă Dumnezeu să meargă albinele bine. E binecuvântată albina: sboară de ici până colo, își caută însăși hrana și nu cere, ca să-ți aducă câștig bun, decât puțină purtare de grijă. Asta i-o dă preoteasa, care toarce, urzește, țese, coase, își ține casa, își păzește copiii și, așa printre picături, mai dă din când în când câte o raită pe la stupină. O cunosc albinele ca pe matca lor, zbârnăie împrejurul ei ca'n timpul roirii, dar n'o supără nici una, — Doamne ferește! — Păcat ar fi, — urmă schimbând iar vorba, — ca Andrei să rămâie așa la

jumătate de drum. Carte știe multă, și n' iveni prin împrejurime preot, care s'ar putea săm'ni cu el fie'n învățătură, fie'n cele bisericesti. Nu-i lipsește decât forma, iar pe aceasta o capătă ușor »

«Așa e, părinte, și nu știu cum să-ți mulțumesc pentru bunătatea, pe care-o ai, —răspunse preoteasa, — dar Andrei s'ă pe gânduri; fiind-că se teme, așa zice, că n'o să-ți poată înapoiă banii la timp.»

Părintele Ilie se strâmbă puțin par'că l'ar fi pișcat ceva și ține să nu-și dea pe față durerea.

«Doamne, — zise el, — dar eu nu dau timp hotărît. Când o putea. Și poate un om ca dânsul ! N'are, după-ce se va fi întors, decât să-și întindă mâna, ca să iea zestre frumoasă.»

Asta o știă părintele bine, căci avea și el o fetișcană de v're-o cinci-spre-zece ani.

«Așa cred și eu, — grăi preoteasa, — dar uite, el mai stă pe gânduri, și silă nu i se poate face.»

Nu-i rămânea părintelui Ilie decât să se mulțumească cu acel «mai», pe care preoteasa

il rostise cam apăsător, — așa i se părea lui.

«Mult, — zise — așa ca pentru dânsul, — n'o să mai poată sta pe gânduri, că se'ncepe anul școlar și te pomenești, că n'o să-l mai primească în seminar.

Așa și eră, și Andrei stătea ca pe jeratec; nu-l ertă însă firea să ia o hotărîre, căci Tănase îi trimisese vorba, că are să vie pe la dânsul după-ce va fi pus lucrurile la cale. Il așteptă însă, și nu mai veniă.

«O fi, — gândea el, — mai greu decum i se va fi părut lui să le pună la cale.»

De tot greu eră.

«Am, — își zisese el după-ce tatăl său le-a lăsat toate în purtarea lui de grijă, — să'mi proptesc ulucile, să rânesc curtea, să cârlesc acoperișul pe unde s'o fi strecurând ploaia și să tencuiesc pereții. Voiu curățî apoi pruniștea de uscături, voiu săpă via cu cazmaua că'n timpul iernii umezeala să pătrundă mai bine la rădăcină, o voiu tunde acum toamna înainte de'ngropare, ca să nu peardă prea mult suc la primăvară, și rămâne apoi să port de grije, ca anul viitor să fie stropită de două-ori.»

Pentru toate aceste îi trebuiau puțini bani și multe zile de lucru.

Avea pe la oameni și bani, și zile de lucru.

Le avea însă pe hârtie și, ca să le poată avea și'n ființă, trebuia să-i cheme pe oameni, ca să se înțeleagă cu dânșii, căci nu putea face ca tatăl său, care, știindu-i pe toți, unde stau, se opriă în treacă pe la dânșii și le vorbiă, dacâ-i găsiă acasă, ori le lăsă vorbă.»

A luat dar pe unul dintre dătornici și l'a trimis pe la ceilalți. Acest trimis al lui își trecea însă ziua umblând de ici până acolo și nu era nebun, ca să alerge : mai sta de vorbă cu unul, mai aștepta pe altul, care era dus și trebuia să se întoarcă în curând, mai se abătea din drum, și ziua trecea. Depărtările erau apoi mari, și trimisul lui Tănase nici nu-i știa pe toți : trecea adeseori pe lângă casa omului înainte fără-ca să se oprească și era apoi nevoit să se întoarcă ori să facă același drum de două-ori,

Nu era nici timpul bine ales.

În zile de lucru cam cu anevoie îi găsești pe oameni, și mai ales toamna unul e dus la muncă, altul a plecat la târg, iar altul are

vre-o daraveră pe la judecătorie, — își face fiecare pregătirile pentru iarnă și pentru primăvara viitoare.

Umblă dar omul, pentru-ca să aducă doi trei într'o zi, pe care i-o socotiă cu un leu, iară cu cei doi-trei, care veniau, de cele mai multe-ori nu făcea nici o treabă.

Erau însă mulți și de aceia, la care trimisul lui mergea degeaba. Ziceau, că dâșii cu ne-neă Ghiță au daravera și numai cu el au să se înțeleagă.

Ca să meargă lucrul mai cu spor, a început să trimită de odată câte trei oameni în trei părți, ceea ce făcea câte trei lei pe zi.

A găsit fără îndoială destule zile de lucru, ca să-și facă treburile, și peste vreo două săptămâni casele, curtea și preajma lor numai semănau a ceea ce au fost mai nainte, dar bani nu putea să scoată dela oameni și Ileana îi făcea mereu socoteala și-i dovedia, că toate îi ies prea scumpe.

«Ca să faci, — îi zise dânsa, — lucru cu folos, ai să-i pui să muncească fie pentru câștigul tău, fie la alții și să iei tu banii.»

Asta o înțelegea Tănase, dar n'avea unde

să le dea de lucru. Din zi în zi dar el erà tot mai mult stăpânit de simțimântul, că Românul e leneș și netrebnic, că munca, pe care o face el, e proastă și de aceea rău plătită, că abià o mică parte din an și-o petrece muncind, că e flecar și minciinos și multe de acestea. El își mai și mărturisià apoi gândurile, ceea ce erà de prisos, căci n'aveà nevoie să se pună în pizmă cu lumea și să-și facă ne-suferită viața.

Iar Andrei îl așteptà și-l așteptà să vie, cum îi trimisese vorbă.

«Ei bine!—nu mai pot!—își zise în cele din urmă și se hotărî să plece la un noroc, ca să n'o pată după spusa părintelui Ilie.

Scurmase ici și colo, mai vânduse câte ceva, mai găsisse la mumă-sa vreo cinci «piese» și-și făcuse opt-zeci de lei. Cu aceștia puteà să ajungă la București, să se înscrie în seminar și să trăiască vreo două trei săptămâni. Celelalte aveau apoi să vie după voința lui Dumnezeu, împotriva căreia tot nu voià el să se pună. Erà hotărît în gândul lui, că pe la Răscruce nu dă. De ce să dea!? — Ce mai aveà el să caute acolo!? — Ar fi fost o mișelie să

le facă inimă rea celor ce voiau din toată inima să-i vie într'ajutor, dar nu puteau — precum se vede.—Li năvăliau lacramile în ochi când se gândia, cum are să treacă tiptil și pe furiș pela Răscruci, unde atât de bucuros se opriă alte dăți, dar așa trebuiă să facă.

Așa a și făcut; lacrămile nu i s'au mai ivit însă în ochi.

Greu i-a fost numai să-și ia hotărîrea; după ce a luat-o însă o dată, a pornit la drum voios și cu inima ușoară ca omul, care se știe săvârșind o faptă bună. O Doamne! Câți sunt în lumea aceasta oamenii, care au pornit în calea vieții așa la un noroc, rezemându-se numai pe bunăvoința lui Dumnezeu și-au mers bine și-au ajuns departe.

Nu putea Băltac să-și facă vreo închipuire despre zbuciumările sufletești, prin care a trecut fostul sergent major, care peste vreo trei săptămâni s'a întors îmbrăcat în o veche uniformă de seminarist.

«Zău, că n'aș fi crezut, că ești în adevăr în stare să faci lucrul acesta, — îi zise el stând la îndoială.

«Asta să nu te pună în mirare, — îi răs-

punse Andrei cu inima deschisă. — Nu știe omul nici el însuși, ce e și ce nu e în stare să facă: de unde ar putea să știe alții!? Eu așa vreau acum; nu știu însă, dacă voi și putea să fac cum vreau, ba se poate, că mâne poi-mâne nici n'o să mai voiesc. — Intr'un oraș ca Bucureștii se ivesc multe pentru un om ca mine, care a mai fost și sergent major în armată; te pomenești că-mi găsesc vreo căpătuială.»

«Care va să zică n'ai plecat cu gând hotărît? — întrebă Băltac, care-și avea gândurile bine lămurite.

«Ba foarte hotărît,—răspunse Andrei zâmbind, — dar e mult dela voință până la puțință. — Am eu planurile mele, — urmă el în voe bună. — Sunt cântăreț bun și am slovă frumoasă. Tot mai sunt la București-cucoane bătrâne, cărora le place să meargă la biserică, și mare lucru n'ar fi, dac'aș încăpea psalt la vre o biserică. Aș mai putea apoi să scriu la vre-un biurou și sunt om căpătuit.»

«Dar se poate să urmezi în acelaș timp și la seminar?»

«Eu așa știu, că da! îi răspunse Andrei,

golind un pahar de vin, ca să-și mai verse în el și apă.»

«Tot ar fi mai bine să te ții de una,—în-
tâmpină Baltac.

«Asta nu se poate, —grăi Andrei. — Am plecat de acasă cu optzeci de lei și nu pot să-mi închipuesc, de unde ar putea mama ori cumnatul meu să-mi mai trimită.»

Băltac rămase cât-va timp zăpăcit. — I se părea peste putință, ca să fie adevărat ceea ce îi spunea Andrei. Nu odată îi spusese co-coana, că e lucrul de mult hotărât, că Ghiță Chelarul și-l iea ginere pe Andrei și-l face pe cheltuiala lui popă. — Să se fi schimbat oare lucrurile !?

«Bine,—zise el,—dar ai putea să găsești pe cineva, care-ți vine ntr'ajutor.»

«Cine să-mi vină mie ntr'ajutor!—esclamă Andrei.

«D'alde Tănase, prietenul, și tatăl său, Chelarul,—răspunse Băltac,—Eu așa știam, că vă socotiți foarte aproape.»

Pe Andrei îl trecură fiorii.

«Știu ce vrei să zici,—grăi dânsul: —vorbe de babă bătrână!»

Băltac răsufă odată ușurat.

«Dac'asă zici, — grăi dânsul îndulcit, — așa și trebuie să fie. N'ai însă decât să cauți și găsești și pe alții, cari sunt gata să te ajute. Ia-ă, dacă n'ai fi prea mândru și-ai voi să primești, eu m'ași bucură să-ți dau câteva sute de lei.»

Tănase rămase privind cu ochii înholbați la el.»

Băltac voiă să-i dea câteva sute de lei? Cum? de ce?

Îi eră par'că s'a'ntors lumea pe dos.

«Cum să mi le dai?—întrebă el.

«Mi-a mers vestea, — răspunse Băltac, — că sunt sgârcit și râvnesc la câștig. N'am fost și nu sunt. Am văzut însă, că'n lumea aceasta trebuie să ai ceva, dacă vrei, ca oamenii să te bage 'n seamă; mi-am dat dar silința să adun și n'am risipit, ci am strâns. Acum, când am, mă bucur făcând ceea ce alții nu pot să facă.— Uite, ți-o spun fără de încunjur: m'aș bucură, dac'ai primi, pentrucă ți-ai schimbă gândul și li-ai spune celor ce mă hulese, că mint.—Tot omul vreă să stea bine 'n gândul altora, și eu aș fi răsplătit cu pri-

sos, dac'aș ști, că feciorul preotesei din Aluniș mă grăiește de bine.— Iți dau, dacă primești, și te rog să nu mă refuzi, și, când te vei lesni, îmi vei înapoia banii.»

— Ii ceră lui Andrei peste puțină să nu primească. Prea ar fi fost aspru, dacă l'ar fi refuzat. A putut să-l refuze pe Părintele Ilie, care aveà un gând ascuns și voia să și-l ție legat: Băltac însă se apropià de dânsul cu inima deschisă, îi spunea fără înconjur, că ține să fie grăit de bine, și se cuvine ca toată lumea să-l știe și să-l grăiască de bine pe cel ce săvârșește o faptă bună.

La un lucru nu se putea gândi Andrei: că Tănase, soră-sa și numa lor se vor simți jigniți când vor afla cele petrecute și că Ghiță Chelarul îl va lua în bătae de joc. Prea erà cu inimă curată pentru a să-i poată trece prin minte și asemenea gânduri.

Se gândia însă Băltac, care erà mai trăit în lume și-i cunoștea pe oameni mai bine.

V.

FATA LUI CHELARU.

«Fata mea face cum vrea! — grăi Chelarul. — Eu o să-i spun, care-mi este părerea și care-mi sunt cuvintele, dar hotărîrea dela placul ei atârnă. — Din partea mea, — adăugă întinzând mâna, — vorba Românului, — lucrul e gata numai să vrea și fata.»

Cocoana Paula îi strânse mâna cu multă căldură, cum știa dânsa.

«Ca și făcut, — îi zise. — Pe d-ta toți te ascultă. — Doar Tănase ar mai putea să-l mai ție în loc.»

«D-ta, — răspunse Ghiță, — ești destul de isteată, ca să-l știi duce și pe el cum vrei.»

Așa credeă și Cocoana. Eră în gândul ei peste putință să nu scoată la capăt un lucru, de care s'a apucat odată. — Nu Tănase aveă s'o dea pe dânsa de rușine.

A umblat el timp de câteva săptămâni buimac și supărat pe toată lumea, plângându-se mereu, că Românul e netrebnic, dar în cele din urmă trebuia să ajungă și el, ca tatăl său,

la convingerea, că fără de chiag nu se poate face brânză.

Sta serile la masă și-și făcea socotelele, iar, făcându-le, mereu îi răsunau în urechi vorbele: «Trebue să muncim mai mult și să cheltuim mai puțin, ca să ne facem cheag.»

În zadar! — Se apropià iarna, și ori și cât de mult ar fi voit, oamenii n'aveau unde să muncească. — El numai dela primăvară înainte putea s'ajungă la bani.

«Ce bine ar fi, — oftă el, — dacă Românul ar avea vre-o îndeletnicire, ca să muncească cu folos și în timpul erniil!»

Fără îndoială, că foarte bine ar fi fost și pentru el, și pentru datornicii lui; vorba erà însă, că nu are Românul asemenea îndeletniciri, și e nevoit să-și petreacă pe tândălite viața în timpul ernii adeseori de tot lungi.

Tot erà însă un lucru, la care se pricep și Românii și care se poate face și în timpul iernii: ei știu să taie lemne și să le care.

Minunat lucru ar fi fost să ia în tăiere vre-o pădure. Erà chiar în apropiere o pădure, care se puneà în tăiere.

Da, dar ca să ęi în tăiere o pădure, trebue

să ai bani, ca să depui cauțiunea la licitațiune.

Și iar își făcea Tănase socoteala și se incredința, că, luând pădușa în tăiere, nu numai și-ar scoate banii dela oameni, ci ar mai și câștiga.

N'avea însă bani, ca să se prezinte la licitațiune, îi da mereu biânci gândul, că nu are tatăl său dreptate când zice, că nici nu ia, nici nu dă cu camătă. De ce să nu iei când ți-e mai mare câștigul decât camăta?!

Iar umblă Tănase buimac și cu gânduri ascunse, se sbătea ca peștele pe uscat și-și schimbă dintr'o clipă într'alta hotărârile.

Mare ușurare ar fi fost pei tru dânsul, dacă ar fi putut să se sfătuiască cu cineva. Intra se însă, parcă, un duh rău în casa lor. Toți aveau câte ceva pe inimă; toți se făcuseră ursuzi și neapropiați.

Ileana eră perdată mereu în gânduri, nu mai zâmbia și se făcuse surtă de tot la vorbă. De când fratele ei primise dela București scrisoarea, prin care Andrei îl vesteà, că după multă alergătură a ajuns, în sfârșit, să fie primit în seminar, ea se sbuciumă mereu fără ca să-și poată da seamă, ce ar vrea și ce n'ar vrea.

Lelea Maria pereà văzând cu ochii. O rodea gândul, că soțul ei își petrece viața pe la văduva aceea. Ii trecea, ce-i drept, focul, când el se întorcea acasă. El stetea însă puțin, căci îi era nesuferită po omoreala, pe care o vedeà în fețele tuturor. Iar plecà dar în treburile lui, și ori și unde s'ar fi dus, ori în cotro ar fi plecat, lelea Maria tot la văduvă îl vedeà și tot mai tare se întetea. O apuca câte odată un fel de turbare, încât îi venia să plece și ea, să se ducă acolo și să facă una nefăcută, ca să se sfârșească odată toate.

«Am și eu un băiat!, — îi zicea atunci lui Tâi ase, — care mă vede chinuită și batjocorită, dar nu are milă de mine și nu saresă mă aperi.»

Tănase tăcea. Erà mâhnit până în adâncul inimii lui, dar nu putea să facă nimic. Zădărnice i-ar fi fost silințele de a o încredința, că din senin își face inimă rea. Nici c'ar fi putut apoi el să se pună între tatăl său și mama sa. Și le avea și el ale lui, și nimeni dintre ai săi nu-i venia într'ajutor.

Nici muma, nici sora sa, nici mai ales tatăl său nu s'au împăcat niciodată cu gândul,

că n'are să se facă preot, cum se deprinseră a și-l gândi în viitor.

Nu înțelegeau, de ce îi este nesuferită preoția și se simțiau jigniți, când el le mărturisiă, că s'ar simți nenorocit, dacă, făcându-se preot, ar fi nevoit să ia în căsătorie o fată lipsită de cultură, căci fete cu oarecare cultură nu vor să se facă preotese — chiar și fete de preot fiind.

Nu se mai potriviă el și nici nu se mai putea potrivi cu ai săi, cari nu vedeau lucrurile ca dânsul.

«Tu ești, — îi ziceau, — mai cu minte decât noi și faci cum te taie capul.»

De capul lui a intrat voluntar în oaste și tot de capul lui aveă să-și facă și anii la universitate. Nici mama lui, care nu prea știă, ce va să zică avocat, nici tatăl său, căruia advocații îi păreau cel mai rău soi de oameni, nu se nelinișteau văzând că-și perde timpul acasă.

S'ar fi bucurat chiar, dacă el și-ar fi schimbat gândul și, luându-și soție o fată de seama lor, s'ar fi popit.

Umblă dar hăbăuc de ici până colo și, um-

blând așa, s'a pomenit în cele din urmă la Băltac, fără de gând hotărît, numai așa, ca să-l ia pe departe și să vadă, ce-ar zice, dacă ar fi vorba să înceapă ceva.

«Dar Nenea Ghiță ce zice?» — întrebă Băltac.

«El nu știe nimic, — răspuse Tănase. — Nici nu ține de altminteri să se amestece. Le-a lăsat toate în seama mea.»

Băltac începù să clipească din ochi și să-și rupă unghiile, — un obicei al lui la strâmtorare.

Erà fără de margini dorința lui de a se pune bine cu Tănase, dar, când erà vorba de bani, el nu erà în stare să se avânte.

«E, fără îndoială, bun gândul de a-i pune pe oameni să lucreze în timpul iernii și cu brațele, și cu carele, — grăi dânsul liniștit ; nu numai îți iei banii, dar le faci și lor câștig. Dar, — urmă el schimbând glasul, — e lucru cu mult mai greu decât vei fi crezând să iei o pădure'n tăiere. Lasă că trebuie să-ți faci bine socotelele și să știi a ți le face, dar ți se poate întâmpla, că lemnele zac ani de zile nevândute și atunci pierzi mult la ele.

«De lemne e nevoie totdeauna, — întâmpină Tănase.

«E, — zise Băltac, — dar mai taie și alții, cari știu mai bine să le vândă. — Lucru cu minte e să începi tăierea numai după-ce ai vândut lemnele.»

Tănase începù să rătădă.

«Cum să vând lemnele, pe cari nu le am? — exclamă el.

«Se poate și asta, și neguțătorii pricepuți așa și fac, — răspunse Băltac. — Se cumpără în fiecare an lemne pentru școli, pentru spitaturi, pentru diregătorii. Te prezenți la licitațiune și ei asupra ta o sută, două sute, ori mai mulți stânjeni de lemne, apoi începi să tai.»

Dar lemnele, pe cari le tai, sunt verzi; — îl întrerupse Tănase, — și nu mi le primesc.»

«Le primesc, dacă știi să-ți pui lucrurile la cale, — întâmpină Băltac. — Se aprinde cu a-nevoe lemnul verde, dar arde bine după ce a luat o dată foc și dă căldură multă. — Cumperi dar câteva zeci de stânjeni lemne uscate și dai la început din aceste, iar mai târziu, după ce ai tăiat, amesteci din ce în ce mai multe verzi în stânjeni.»

Tănase se uită cu un fel de uimire la el. Eră învederat, că așa se putea și așa și trebuia să se facă: își găsiă socoteala și nu înșelă pe nimeni, căci lemne bune da.

Iar îl strivî însă simțământul, că fără de bani nici o treabă nu se poate face. Cum putea el să se prezente la două licitațiuni deodată și să mai cumpere și lemne?

Se putea și asta.

Nu a voit, ce-i drept, Băltac să-l împrumute, dar i s'a făcut tovarăș la parte.

«Nu vreau, — i a zis, — să-ți iau nimic, dacă s'ar întâmplă să nu câștigi; numai din câștig ai dar să-mi dai cinci-spre-zece la sută.»

Tănase eră foarte mulțumit și oare-cum rușinat de gândul, că-l socotise mai nainte om cu inima neagră pe Băltac.

Ei n'ar fi putut însă să facă nici o treabă fără de ajutorul Cocoanei, care dedea bilete de recomandațiune, ba și alergă dela unul la altul, când cerea nevoia. Au vârat-o dar și pe ea cu câteva mii de lei în daraveră.

De aceea eră dânsa atât de bine încredințată, că nu are Tănase s'o dea de rușine, și de sfinții Archangeli Mihail și Gavril, când

a plecat la Răscruci, erà gata până'n cele mai mici amănunte de logodnă.

Erà cu toate acestea mare hopul, pe care aveà să-l mai treacă.

Tănase nu prea aveà, ce-i drept, timp să se mai gândească și la cele ce se petrec pe acasă. Alergà dimpreună cu Băltac, ca să-și netezească drumul și să-și pună treburile la cale cât mai curând, căci oamenii stau gata cu topoarele și cu carele, ca să taie pădurea și să care lemnele. Cheltuià omul cu hotelurile, cu mesele și cu celelalte, dar învățà ceva și se'ncredințà, că adevăr a grăit tatăl-său când i-a spus, că Coccoana are trecere mare și că lui Băltac îi stau toate ușile deschise.

«Mare lucru e să ai adunat ceva, — își zicea el adeseori și se uità cu mult respect la Băltac, care adunase și știà să pună lucrurile la cale.

A răs cu toate aceste când a aflat, așa în treacăt, că Băltac umblă cu gândul de a peți pe Ileana.

I se păreà curată nebunie ca o stârpitură ca dânsul să iea în căsătorie o fată ca dânsa, și tânără, și voinică, și frumoasă, și deșteaptă.

Dar nici nu erà cu putință ca Ileana să nu-l
iea în bătae de joc.

A râs și Ileana când tatăl ei a luat-o mai
întâiu mai pedeparte și cam în glumă, apoi
mai fără de încunjur și mai stăruitor și i-a
spus, că Băltac a făcut prin Cocolașa Paula în-
trebare, dacă poate ori nu să vie la Răscruci
ca pețitor. Cât erà de mâhnită, că nu mai
știà nimic despre Andrei, tot a rîs cu hohote.

«E zmintit, — își ziceà dânsa.

Lelea Maria însă vedeà lucrurile altfel.

Țineà la fata ei și se'ngrozià când se gân-
dià c'ar puteà s'o pată și ea.

«Să te ferești, — îi zisese adeseori, — de
țiflici, cari umblă toată ziua hoinari și se'm-
pedecă în toate fustele. Un bărbat mai matur
ține la casa lui și-și îngrijește nevasta ca pe
o comoară neprețuită.»

Mai știà apoi Lelea Maria, ce greu e să te
lupți cu nevoi, și puneà mult temei pe ave-
rea lui Băltac.

Nu voià însă Ileana să știe de aceste.
Ea țineà — nu să fie iubită, ci să iubească,
căci numai iubirea, pe care o simți, îți umple
viața de farmec, și erà gata să se lupte cu

cele mai grele nevoi și să muncească din greu de dragul unui om, care știe să i se facă iubit.

Când s'a văzut însă în fața cocoanei, a rămas zăpăcită și-a început să tremure.

Știa prea bine ce vrea, dar îi era peste putință să-și mărturisească gândul.

«Cum vor hotărî tata și mama,—grăi dânsa cu glas limpede,—așa are să fie.»

«Nul — grăi Chelarul. — Eu țin să faci din îndemnul tău și cu toată inima ceea ce faci.»

«Din îndemnul meu și cu toată inima fac cum doriți,— îi răspunse ea. — Ași minți, — urmă apoi uitându-se drept în ochii cocoanei, — și nu m'ar crede nimeni, dac'ași zice, că am vreo slăbiciune pentru el. Mi-e străin și mă trece un fel de fior când mă gândesc, că are să-mi fie soț; chiar nesuferit dacă mi-ar fi însă, mă duc după el, dacă așa vreau tata și mama, și-mi voiu da silința să trăiesc bine cu dânsul.»

«Așa vorbește o fată înțeleaptă, -- grăi cocoana Paula foarte mulțumită.— Te încredințez eu, că o să-ți fie drag după ce-l vei fi cunoscut mai de aproape, căci ține mult la

tine și are să te poarte în palme. Dovada cea mai bună e, că nu cere nici o zestre, ci se mulțumește să te ia cum ești.»

«Bine, — răspunse Ileana, dacă mă vrea și și el așa cum poate să mă aibă, sunt puse toate la cale, numai vă rog să nu-mi dați zor cu nunta. Lăsați-mi timp să mă obicinuesc cu un lucru, la care n'am gândit nici odată.»

Tănase a rămas ca trăsnet din senin când a văzut, că logodna se face. Părinții lui îi păreau un fel de monștri, cari-și jertfesc copila, ca să scape de greutate, iar pe soră-sa n'o mai cunoșteă.

«Ce vrei să faci? — îi zise ea — Nu puteam să-mi batjocoresc părinții în fața străinilor. Dacă au putut ei să-și dea părerea mai înainte de a mă fi dumirit pe mine, nu pot eu să le fac rușinea de a mă pune împotriva voinței lor odată mărturisite.»

«Care va să zică — ai să te măriți după acea pocitanie și să-l părăsești pe Andrei? — strigă Tănase.

«Nu o zic aceasta, — îi răspunse ea. — Nu însă dela mine, ci dela el are să vie stricare logodnei. Mă vrea fiindcă nu mă cunoaște;

grija mea e să nu mă cunoască, încât să-i piară pofta de a mă avea. Iar cât pentru Andrei,—adaugă cu amărăciune,—nu-l mai pot părăsi, căci m'a părăsit el.»

VI.

ZILE NEGRE.

«D-ta știi, — zise Ileana, — că eu am slăbiciune pentru Andrei? — Am crescut împreună, i-a fost și-i este lui Tănase bun prieten, e om foarte cum se cade, eră odată vorba să mă mărit după el, și nu mai pot să mă înstrăinez de dânsul...

«Asemenea slăbiciuni nu sunt lucruri de rușine, — îi răspunse Băltac, — dar ele trec încetul cu încetul și se uită în cele din urmă. O să-mi dau silința să-ți fac viața atât de plăcută, încât să nu te mai gândești la trecut.»

Ileana își mușcă buzele.

Timpul de logodnă a fost rânduit de oamenii cu minte, pentruca mirele și mireasa să se poată apropia, să se cunoască bine și să-și dea seamă, dacă se potrivesc ori nu la

fire și la apucături și dacă nu cumva li-e pripită hotărîrea. Tot e mai bine să strici o logodnă decât să te nenorocești pentru toată viața.

Se înșelă însă Ileana, dacă credeă, că și Băltac tot așa vede lucrurile.

El eră gata să se nenorocească, — numai s'o aibă soție, și mărturisirea făcută de dânsa cu atâta lipsă de cruțare nu-l speria de loc, ci mai vârtos îl întetia.

În zadar!—Nu-i este greu unui om rău din fire să se arate—cel puțin pe un timp oarecare—mai bun decum e; e însă peste putință, ca un om bun din fire să te 'nșele făcându-te să crezi, că e rău și nesuferit. Prin inima ei deschisă Ileana se ridică și se făcea încă mai dorită în gândul lui Băltac, care știa, că numai de oamenii cu gânduri ascunse ai să te temi.

Ea trebuiă să meargă și mai departe, dacă eră vorba să-l zgudue.

«Da,—urmă dar,—el are însă să treacă din când în când pe la casa noastră, mai des, mai rar, și n'o să te superi, nici n'o să-ți facă inimă rea, dacă stau de vorbă cu el și mă

bucur, că-l văd, și stărui să mai stea și caut să rămâi singură cu dânsul, ca să-i spun fără de sfială ce am pe inimă.»

Băltac iar începù să clipească din ochi și să-și rumpă unghiile.

«De ce să mă supăr!?—răspunse el rostind vorbele rar și apăsător.—Il știu și eu om cum se cade și țin la el.—Și,—urmă și mai apăsător,—ca să vezi că-ți spun adevărul, află, că eu l'am ajutat să plece și să stea la București. Nu mi-a cerut, dar mi-a fost destul să aflu, că e'n strâmtorare, ca să-l ajut cu câteva sute de lei. Om ca mine n'o face aceasta pentru ori-și cine: am făcut-o pentru că-l socotesc vrednic și țin să-l am prieten.»

Ileana rămase zăpăcită ca'n fața cocoanei. Îi erà peste putință să creadă ceea ce-i spusese el. Două gânduri se băteau în capul ei: unul, că Băltac nu e atât de mișel cum îl socotește lumea, altul că Andrei nu e atât de cum se cade cum îl credeà dânsa. În nenumărate rânduri vorbise Andrei cu adânc dispreț despre Băltac, și acelaș Andrei primise ajutor dela acelaș Băltac. Erà peste putință!—Trebuia să fie la mijloc ceva ce Băltac nu-i

spusese, și singur Tănase ar fi putut s'o dumirească asupra adevărului și s'o scape din nesuferita sbuciumare sufletească.

Tănase erà însă dus în treburile lui, la tăiere, la 'ncărcare, la cărat și la descărcare, mereu în voie bună, căci mergeau toate de minune.

Vânduse lemnele cu șesezeci și patru de lei stângenul și cumpărase, cum a fost vorba, o sută douăzeci de stângenii cu câte patruzeci și doi de lei stângenul. Ii rămâneau dar de stângen douăzeci și doi de lei, din care le plătiă căraușilor câte 15. Avea dar câștig de șapte lei la stângen. Încă mai bun avea să fie câștigul în urmă, după ce va fi început să dea și lemn verde.—Și erà lucru pus la cale, că i se primește și lemnul verde.—De! — își aveau Băltac și cocoana pretutindeni oamenii lor.

Și ce frumos erà'n pădure!

Peste două sute de oameni lucrau risipiți prin vale și pe cele doua coaste. Unii tăiau cu securile, ca să răstoarne copacii; alții curățiau crăcile și le strângeau grămezi-grămezi; iar alții rățeau trunchiurile după măsură și aruncau bucățile 'n carele, cari steteau gata,

ca să le coboare la marginea drumului și să le așeze 'n stânjeni.

Și lucrând a'ndelete, dar întins, oamenii aici glumiau, colo-și spuneau păsurile și'n iar altă parte cântau, pretutindeni voioși și harnici.

Tănase, îmbrăcat în ȋtari de abà, cu un jocel în spinare și cu căciulă de miel în cap, umblà printre dânșii și-i îndrumà, cum să apuce lucrul și cum să-l împartă, ca să înainteze iute și să aibă spor. — De geaba, — ori și cât de harnic ar fi, omul nu are spor la lucru, dacă o iea orbis înainte și nu-si dă seamă, unde are să 'nceapă și cum are să urmeze, ce are să facă mai 'nainte și ce'n urmă, și nu odată Românul își perde timpul și ostenește de geaba, fiind că, pornind-o rău, e nevoit să desfacă iar ce-a făcut.

Nu!—N'avuse Tănase dreptate când ziceà, că e leneș Românul și flecar. Acum, când ste-teà ziua toată în mijlocul oamenilor și lucrà împreună cu dânșii, erà din ce în ce mai mult cuprins de simțământul, că sunt nese-cate comorile lor de viață și că mare mul-țumire e să le fii aproape și să le deschizi inimile.

«Pus odată în mișcare, — își zicea el adese ori, — poporul acesta merge, merge tot înainte — și departe o s'ajungă.»

Intr'una din zile, când ședeà cu oamenii adunați după prânz împrejurul focului, la care li se făcuse mămăliga, el se ridică deodată cu privirea îndreptată spre vale, de unde venià, par'că, călare Băltac, pe care nu-l mai văzuse de vre-o două săptămâni.»

Nu dăduse nici odată Băltac pe la pădure, dar erà lucru firesc să dea, și Tănase se bucurà, că poate să-i arate, câtă treabă s'a făcut. Grăbi dar la vale, ca să-i iasă'n cale.

Erà posomorît tovarășul lui, rău posomorît, curat uluit erà.

«Ce-i ! ? — îl întrebă neliniștit. — S'a'ntâmpat ceva?»

«Bine nu-i, — răspunse Băltac potolit. — A căzut guvernul.»

Tănase răsufflă odată ușurat.

Nu știà el încă, ce va să zică căderea guvernului. Asta o știà Băltac, care în atâtea rânduri rămăsese încurcat după căderea unui guvern. Alergi, stărui, cheltuești, ca să-ți faci pretutindeni oameni, cari-ți deschid ușile și-ți

netezesc căile, și deodată te pomenești, că sunt măturați ca frunzele de crivăț oamenii, pe cari ți-ai făcut, și iar trebuie să alergi, să stăruiești și să cheltuești, ca să-ți faci alți oameni.

«Ce mă privește pe mine, — răspunse Tănase, — dacă guvernul cade ori se ridică !?»

Băltac dete din umeri. Dacă nu-și dedea tovarășul său seama, cum îl privește căderea guvernului, el nu era dator să-l dumirească. Nici nu cu gândul acesta venise. Abia acum își adusese aminte, că Tănase era încă minor.»

«Ce facem, — îi zisese cocoana, — cum ne descurcăm, dacă nu i se primesc lemnele verzi și nu poate să ne'napoeze banii !?»

Nu-i rămânea în fața acestei întrebări lui Băltac decât să clipească din ochi, să-și frângă unghiile și să mărturisească, că s'a pripit.

O pornise bine atunci, când îl întrebase :

«Ce zice nenea Ghiță ?» și trebuia să urmeze înainte. Par însă, că i s'a pus un fel de ceață pe ochi, și s'a abătut din calea, pe care și-o croise.»

«Nu te-o fi privind pe tine, — grăi dânsul, dar mă picnește rău pe mine, fiind-că ne văd pe mine și pe cocoana cu ochi răi ăștia,

cari au venit la putere. — Și — urmă el trăgându-și vorba, — o pați și tu, dacă află, că suntem amestecați și noi în daravera cu lemnele.»

«Ce-ar putea să-mi facă ? ! — strigă Tănase.

«Nu-ți primesc lemnele ori te amână de azi pe mâne cu banii, — răspuse Băltac.

«Dar am contract.»

«De o mie de ori să-l ai, te joacă pe placul lor, dacă vreau, și e destul să știe, că-ți suntem tovarăși, pentru-că să nu-ți dea răgaz. Ascultă-mă, — urmă cu hotărîre, — eu știu ce zic, când te sfătuiesc să te desfaci de noi cât mai curând.»

«Dacă așa crezi, vei fi având dreptate, — răspuse Tănase — tot nedumerit încă.»

«E lucru mare schimbarea guvernului, — urmă Băltac, — fiind-că cei mari vin fiecare cu ai săi. O săptămână două stau toate treburile baltă: Pe când uniți, cei de azi, stau tăcuți și ngândurați prin biurourile lor, își pun în regulă hârtiile ori vorbesc pe șoptite prin colțuri, cei-lalți umblă chefuind cu lăutari, afumați toată ziua și toată noaptea, se căciulesc pe la cei ajunși la putere și fac

planuri de răzbunare. Se'ncepe apoi preme-nirea, și peste vre-o două săptămâni dai pre-tutindenii de oameni necunoscuți, cari nu cunosc rostul treburilor și nici nu vor, nici nu sunt în stare să te înțeleagă. Dă-i dar zor și'ncarcă lemnele, pe cari le ai, ca să le pre-dai cât mai curând și să iei bani câtă vreme mai sunt prin slujbe ai noștri. Iar din banii aceștia, — urmă el mai încet, — te scapi de cocoana și de mine și rămâi cu cauțiunile și cu lemnele ce mai sunt în pădure.»

Tănase rămase câțva timp pe gânduri.

I-se părea destul de bine așa. Vorba era numai, că-și cam încurcase socotelele. Luându-i pe oameni la lucru, el n'a ținut seamă, care dintre dâșii are și care nu are cruce, ci-i luase și pe cei cu cruce. N'avea dar să le plătească tovarășilor săi numai ceea ce promise dela dâșii, ca să depună cauțiunile, să cum-pere lemnele uscate și să cheltuiască umblând cu Băltac spre a-și netezi drumul, ci totodată și zilele de lucru făcute de datornicii lor.

«Și dacă n'ar fi destui banii ce-i iau acum, — întreabă el, — cum rămâne pentru rest?»

«Ei! — răspunse Băltac dând din umăr ca

și când ar fi vorba de un lucru ne'nsemnat,— pentru rest ne rămâne dator Nenea Ghiță.»

Tănase se uită neliniștit la el.

«Teamă mi-e, că n'o să voiască,—grăi dânsul.»

«De ce să nu voiască!? — întâmpină Băltac.— Lemnele, cu care rămâne, fac de zece ori atât: după ce le va fi vândut, ne plătește pe noi, și câștigul îl păstrați întreg.»

Tănase nu eră'n stare să-și dea seamă, cum au să se desfășure lucrurile. Eră buiguit ca omul, care, intrat în o învălmășeală, se vede împins din toate părțile și dus fără ca să știe unde.— A bine nu-i păreau însă lucrurile, și-l treceau par'că fiorii când se gândia, cum o să stea în fața tatălui său, pe care nu-l dumirise de loc asupra daraverii lui cu pădurea.

Și cu drept cuvânt se temeă.

«Bine, omule, — îi zise tatăl său, — dar tu ai pus în joc tot avutul meu și te-ai mai băgat și'n datorii...»

«Fă-ți socoteala și vei vedeà, că ajung să câștig sută'n sută, — îl intrerupse el.

«Norocul tău să fie! — grăi Ghiță, — dar, dacă e așa, nu mai e nevoie să iau asupra mea latoriile, pe cari le faci tu.»

«Nu e, — interveni Băltac, — în adevăr nu e; știi însă, cum e cocoana Paula; ține ca toate să fie în regulă. Tănase e, precum știi, încă minor...

«Ce are a face!? — strigă Tănase. — N'am încheiat oare două contracte?

«Despre aceasta să nu vorbiți, — grăi Băltac. — Le-ai încheiat fiindcă aveai a face cu oameni, cari au trecut-o cu vederea, dar...»

Ghiță Chelarul se făcù la față alb ca varul. Ii venià să răcnească, să frângă și să spargă tot ceea ce i-se află prin apropiere; nu puteà însă el să-și dea de rușine feciorul și nu voià să se pună în harță cu cocoana și cu viitorul său ginere.

«Ai toată dreptatea, — grăi dânsul dându-se învins:—le iau toate asupra mea. — Le iau!»

De aici înainte au mers apoi toate neted și fără de împedecare. În vreme ce oamenii tăiau înainte la pădure, Tănase cărà lemnele și, verzi, uscate, cum erau, le predà, apoi luà banii și se duceà cu ei la cocoana Paula.

Și greu e afară din cale să iei banii și să nu poți să-i pui bine, ci să fii nevoit a-i da. Ii erà lui Tănase, de câte ori da, par'că i-se

scot măselele una câte una cu falcă cu tot. De unde ar mai fi avut el inimă și gând și pentru slăbiciunile surorii sale.

«Fii femei cu minte! — îi zicea el în pripă. — Nu te uită la cerul senin, nici la stelele 'de pe el, ci la pământul de sub picioarele tale și bagă de seamă să nu te dai peste cap! — Bucură-te, că s'a găsit un prost, care aleargă după tine cu blidul plin. Nu vezi tu, că om e'n lumea aceasta numai cel ce are destul și cu prisos: noi ceilalți alergăm și ostenim, ne căciulim în fața lor, râdem când ne iau în bătae de joc, ne terfelim înși-ne pe noi!»

N'avea cu toate acestea, încă nu avea Tănase cuvinte de a fi atât de amărît, căci abia peste vre-o două săptămăni a urmat catastrofa, la care nu se așteptase.

Mai întâiu i s'au refuzat lemnele ca nefiind de calitate prevăzută în contract.

Apoi i s'a pus sequestru pe lemnele din pădure, și-a pierdut cauțiunea și s'au cumpărat lemne bune și uscate în socoteala lui.

Sosind, în sfârșit, termenul de plată pentru pădurea luată în tăiere, Ghiță Chelarul și-a pus cu lacrămile în ochi avutul întreg pentru el.

«Nu fii mâhnit, tată, — grăi Ileana cu inima învârtoșată, — că toate au să se întoarcă spre bine. — Să fim voioși de nunta mea cu toții !»

VII.

ALINARE.

«Așa și nu altfel, — și-a zis Andrei când a primit vestea, așa se petrece viața în aievia, iar nu cum ni-o plănuim noi.»

Aflându-le toate, el a fost cuprins de o durere fioroasă și s'ar fi dat rob pe toată viața, dacă ar fi putut să-l ajute pe prietenul său și să scape casa dela Răscruci, în care petrecuse atâtea zile fericite, dar el însuși se simția scăpat și-i mulțumiă lui Dumnezeu, că l-a luminat și i-a dat tăria de a stăruia în hotărârile sale.

Îi era sfântă femeia, care se jertfise de bună voie, dar se pătrundeă din ce în ce mai tare de gândul, că după cele petrecute el și ea nu ar fi putut să aibă împreună decât o foarte tristă viață. Crescută în belșug, de-

prinsă a le prețui toate în bani și lipsită de avântul, care orbește pe om, ea nu putea să trăiască în sărăcie, și el s'ar fi simțit nenorocit, neputând să-i le dea toate după dorința inimii lui.

«Da!—îi șoptia, par'că, un glas tainic!—De dragul ei ai fi fost în stare să te ticăloșești și să-ți vinzi sufletul.»

Și el avea dreptate,

Lin și neturburată de nimic se desfășură viața Ilenei.

Ținuse Băltac s-o aibă de soție, fiindcă era împodobită de fire cu toate darurile, care o fac pe femei dorită și-l încântă gândul, că toți se vor uita cu jind la ea, toți îl vor fericii și cu fală va ieși cu ea în lume. Abia fiindu-i soț și-a dat seamă, c'a găsit în ea și multe, pe care nu le căutase.

Se'mpăcase, biet de el, cu gândul, c'o să fie posomorită și ursuză și-o să-i facă adeseori grea viața. Nu însă! Soția lui odată, ea și-l avea soț adevărat și era mereu voioasă, mereu doritoare de a-i face voile și de a fi de același gând cu dânsul, roabă a casei sale și ajutoare neobosită a lui și-n treburile ca-

sei, și-n multele lui daraveri, cu alți oameni.

Se mai împăcase Băltac și cu gândul, că cumnatul său și socrul său vor căuta, în strâmtorarea, la care ajunseseră, să tragă foloase din averea lui și de trecerea lui, și adese ori își făcea, stând așa singur, socoteala, cam cu cât o să poată scăpa, ca să nu se strice cu dânsii și să nu-și turbure traiul cu soția. Nici asta n'a ieșit cum se temuse el. Lasă că Ileana ținea la casa ei, dar Ghiță, mai ales acum, era prea mândru pentru ca să cerșească, iar Tănase, om trăit puțin în lume, nu-și dădea seamă despre cele ce se petrec și mereu își închipuia, că tot atât de ușor, cum le-a încurcat, are să le și descurce toate.

Ostenind în întinsa ei gospodărie de dimineață până seara și bucurându-se de sporul, pe care-l vedeă în toate, Ileana își petrecea viața în lucrare liniștită, azi ca ieri și mâine ca totdeauna, fără de bucurii mari, dar și ferită de griji mistuitoare, și nu odată Băltac își zicea stând — așa singur — «Cum, Doamne, a căzut atâta noroc pe capul meu!», nu odată era cuprins de simțământul, că nu este

el vrednic de viața, pe care o are, și de temerea, ca nu cum va se piardă.

Temerea aceasta se ivià în inima lui mai ales când Ileana și el își aduceau, așa din întâmplare, aminte de Andrei, pe care-l știau ajuns destul de bine; psalt, precum dorise, la una din bisericile mai bogate și ajutător în cele bisericesti al părintelui Hariton, unul din Archiereii chemați adese ori la nunți, la botezuri și la înmormântări.

«Săracul de el!» — zicea Ileana, și nu erà chip s'o facă să vorbească despre el.

Ce-ar fi și putut să vorbească? și cui i-ar fi fost de vre un folos, dacă ea l'ar fi jignit pe soțul ei dându-și slăbiciunea pe față.

Se împlinise anul de când Andrei se aflà la București, și anul al doilea, în postul Paștilor, Băltac a primit dela el banii, cu cari-l împrumutase, dimpreună cu o scrisoare, în care îi mulțumià pentru bună voința lui și-i făcea împărtășiri despre felul, cum își petreceà viața.

«Să i spui, te rog, — zicea el la sfârșitul scrisorii, — și Ileanei multe doriri de bine din partea mea. Mă gândesc adese ori la dansa

și mă bucur din toată inima știind că o duceți bine și aveți spor în toate, căci nu e în lumea aceasta nimic mai bun decât căsnicia liniștită. Dumnezeu să te răsplătească pentru ajutorul ce mi-ai dat la vreme de nevoie și să vă aibă în buna lui pază.»

Ileana luă cam în pripă scrisoarea din mâinile soțului său, ca s'o mai citească și ea.

Uitându-se la slova lui cea frumoasă și dându-și seamă, că din mâinile lui a eșit hârtia, pe care o ținea în mâinile ei, ea începù să tremure și lacrămile i se iviră în cele din urmă în ochi.

Ea se uită răsând în fața lui Băltac, își scoase batista, o ținu câtva timp deasupra ochilor, apoi își șterse lacrămile.

«Asta-i acum!» — grăi dânsul mai mult nerăbdător decât supărat. — Tocmai acum ți-a venit!»

«Nu cumva te miri? — nu cumva te superi? — îi răspunse ea. — Fii om cuminte! — Asta vine dela sine, și nu totdeauna poate omul să-și stăpânească firea. Tu vezi, cât de frumos scrie, și vai ar fi și de tine, și de mine, dacă ași fi femeie, care poate, citind scrișa lui, să nu se

induișeze. Lasă-mă să plâng fără de sfială, că mai rele sunt lăcrămile vărsate prin ascuns. Atâta mi-a mai rămas și miel—adaugă și o porni pe plâns.

Dacă lucrul acesta i s'ar fi întâmplat lui Băltac mai demult, pe la începutul căsniciei lui, el și-ar fi întors spatele și-ar fi lăsat-o să-și verse focul și să se potolească; acum însă aveà slăbiciune de dânsa și îi venià, văzând-o plângând, și lui să plângă.

«Dar, — grăi dânsul, — când o să inceteze aceasta!?»

«Niciodată!—îi răspunse ea.— Câte zile voi mai trăi pe pământ îmi voi aduce aminte de el și îmi voi plânge într'una soarta.—Dar ce-ți pasă!—adaugă cu glasul schimbat.—Ai vre-un cuvânt de a te plânge de mine!—Nu ți-am fost și nu-ți sunt soție credincioasă?—Te-am supărat vre-odată?—Nu m'ai avut totdeauna și în toate la îndemână?—Fă-te că nu bagi de seamă și lasă-mă că-mi trece... Tu știi, că m'ai luat cum m'ai găsit, și mai rea decum mă credeai nu sunt.

Băltac ascultà vorbele ei și tăcea, fiind-că

nu ştia, ce să-i răspundă, dar îi erà par'că i se întunecase deodată viaţa.

A trecut în curând şi asta, şi Ileana erà tot ceea ce fusese, dar nu o mai vedeà el cum o văzuse, se uità adeseori pe furiş la ea, se temeà s'o lase singură cu gândurile ei şi-şi dedea silinţa să-i facă viaţa plăcută, ca să uite cele trecute.

Dragă i-a fost şi din zi în zi tot mai dragă i se făcea femeea, care îi erà soţie, şi cu cât mai dragă îi erà, cu atât mai des îl cuprindeà simţământul, că i-a făcut o mare nedreptate şi că foarte nesuferit trebuie să-i fie. Când simţământul acesta îl cuprindeà, îi venia să-i cadă plângând în genuchi şi erà în stare să-şi dea întregul avut câştigat cu atâta caznă, ca s'o îndulcească.

Tocmai aceste silinţe ale lui îl făceau însă Ileanei din zi în zi mai nesuferit.

Ea a putut să aibă trai bun cu dânsul câtă vreme el s'a mulţumit cu ceea ce puteà să-i dea din toată inima şi fără ca să-şi facă ea însă-şi silă: acum, când cereà ceea ce erà împotriva firii ei, el îi umpleà inima, când de milă, când de dispreţ, şi cu cât mai neastâmpărat alergà el

după ea, cu atât mai vârtos fugea dânsa de el.

«Lasă-mă în pace!» — îi zicea la început cam cu jumătate de gură și cu oare-care cruțare.

«Caută-ți de treabă și nu te face de răs!» — îi zicea în urmă așa cam în glumă.

N'a trecut însă mult și ea nu-i mai zicea nimic, ci căută singurătatea și i se plângea mumei sale, când se întâlneau, că-i este din zi în zi tot mai greu traful cu soțul ei.»

«De ce, fată?» — întrebă Lelea Maria cu inima încleștată.

«Mai întrebă și d-tal?» — îi răspunse fata. — Par'că nu le știi toate!? — Decând cu scrisoarea, pe care a primito dela Andrei, nu mai are astâmpăr și ni s'au răsturnat toate în casă.»

Lelea Maria suspină și tăce, dar Ghiță s'a ridicat în picioare când le-a aflat și el, și îi venia să sară în șea și să nu se oprească decât la București.

«Să-mi lase fata în pace și să nu-i strice casa!» — strigă el tare — par'că-ar fi voit să-l audă și Andrei.

Nu s'a aruncat în șea și nu l-a auzit Andrei, dar e scurt drumul dela Rascruci până

la București, mulți îl bat pe fiecare săptămână, și în curând s'a dus vestea până la Andrei, care era cu gândul mereu în valea Teleajenului, când la Aluniș, când la Răscruți, când mai ales la casele cele frumoase ale lui Băltac.

Știa până în cele mai mici amănunte, cum s'a încurcat Tănase și cum i s'au prăbușit de odată toate în cap. Nu-i era însă milă de el, căci îl știa om tânăr și omul tânăr din pățaniile sale învață și dând cu capul când de un zid, când de altul se deprinde a umbla prin lume. Nu-i era milă nici de Ghiță Chelaru, omul vartos și trecut prin multe, care se împăcase de mult cu gândul, că toate sunt pornite spre rău. Il durea însă inima când se gândia la Lelea Maria, care era femeie slabă și simțitoare și se împăcă mai anevoe cu soarta ei.

Mai făcuse Tănase și greșeala de a nu se fi împăcat cu starea lucrurilor și de a se fi încurcat în două procese, unul pentru pădurea, pe care o luase în tăiere, iar celălalt pentru lemnele ce nu-i fuseseră primite.

Așa e omul ajuns în primejdie: se agată și de un pai. Simția, ce-i drept, c'o să peardă

procesele, dar le mai amână cu fel de fel de apucături, ademenit de gândul, că mai curând ori mai târziu iar vor veni la putere oamenii lui și ai lui Băltac și ai cocoanei, și atunci vor face ce vor face, ca să-l scape.

O duceà dar și o momià și pe mama lui cu nãdãjduiri deșerte, dar cu atât mai amarã trebuiã sã se fie lovitura, cãci procesele sunt o nenorocire chiar și pentru cei ce le câștigã.

O mângãiere adevãratã și deplinã le mai rămãsesese: cã Ileana cea bunã și cu minte o duce bine și se împacã cu soarta ei.

El sta sleit de putere și cu ochii împãieniti când a aflat, cã pierdutã e și mângã-
erea aceasta.

«Eu!? — zise oprindu-și resuflarea. — Eu îi stric casa!? — O, Doamne, dar cum i-o stric!? — ce-am făcut și ce fac, ca să i-o stric!? — Nu cumva e destul sã mai trãesc și eu în lumea aceasta, ca sã i-o stric!? — Ce n'ași fi oare în stare sã fac, ca sã nu i-o stric!?»

VIII.

REPAOS.

«Ești nedrept, sfinția ta, și jignești pe alții prin bunătatea ce-mi arăți, — grăi Andrei stând smerit în fața părintelui Hariton, bătrânul Archiereu.

«Nu, fiule, — îi răspunse acesta vorbind rar și încet. — Ești tu acela, care îi jignești ridicându-te mai presus de dânșii. Prea ți-e limpede și curat rostul la citire, prea îți este frumoasă cântarea, prea e multă cuviința înfățișării tale, și, ori și cât de plină ar fi biserică, toți își opresc răsuflarea, ca să te asculte, toți se simt atinși și înălțați, toți rămân cu ochii îndreptați spre tine, când citești Apostolul, când cânti vre un irmos ori când vii spre mine aducându-mi cădelnița. Ridici slujba dumnezeiască luând parte la ea, și de aceea țin să te am lângă mine pretutindeni, ca să-mi împodobesc bătrânețele cu tine.»

Așa sunt bătrânii cu inima curată și doritoare de bine: le este viuă bucuria când câte un tânăr bine înzestrat li se ivește în

cale și, pentruca bucuria să le fie mai mare, îi măresc în gândul lor destoiniciile.

«Roagă-te, sfinția ta, pentru mine, — îi zise Andrei, — ca laudele, pe cari mi le faci, să nu-mi slăbească inima, nici să-mi smintească mintea, ca să-mi schimb hotărîrea.»

«Inima ta, — întimpină Archiereul, — e far nestins, care-și revarsă lumina departe și le arată calea mântuirii celor ce rătăcesc prin noianul întunecat al vieții. Știu, cât ai suferit. N'ai spus-o nimănui, dar toți am putut s'o vedem din ochii tăi, din duiosia glasului tău și din blândețea întregii tale ființe. Cum ar putea vorbele mele să te vatăme când durerea cea mare n'a putut nici ea să-ți înăsprească firea, ci mai vărtos a potolit-o și-a îndulcit-o! Nu într'o clipă de desnădăjduire, ci din îndemn statornic îți este luată hotărîrea, și bătrânețele mele sunt pătrunse de credința, că nici odată nu vei șovăi, nici odată nu te vei căi, ci totdeauna te vei simți fericit de a te fi dat întreg Domnului, ca să mângâi pe cei ajunși la desnădăjduire și să dai prin tăria credinței inimilor slăbite tărie.»

«Nici odată, părinie,—răspunse Andrei ridicând glasul, — totdeauna, Preasfinte!»

«Ori și cât de greu mi-ar fi dar să mă despart de tine, — urmă părintele Hariton înduioșat, — îți dau binecuvântarea mea și te sfătuiesc numai să nu-ți prelungești șederea la Cheia, ci să pleci cât mai curând, cel mai târziu înainte de Paști, la sfântul Munte.»

«Povața Preasfinției Tale mi-e lege neînduplecată! — grăi Andrei închinându-se cu fiască umilintă.

Eră toamnă, când frunzisul, pișcat iar de brumă, iar își perduse verdeața și se făcuse iar ici galben, colo roșiatic, portocaliu ori roșu ca sângele de bou. Fratele Agaton, tânărul călugăr, se plimbă singuratic prin pădurile din preajma schitului Cheea, și sub pașii lui fășiau iar frunzele căzute înainte de timp.

«S'a călugărit!? — strigă Tănase cutremurându-se în toată ființa lui, și cu o putere covârșitoare îl cuprinse pornirea de a se duce la el, ca să i se plângă și să-și afle mângâierea în vorbele lui.

Abia acum înțelegea, de ce Ghiță Chelarul

umblă bruimac și nu mai dă pe acasă și de ce Ileana a părăsit casa soțului său și nu mai știe, unde să-și pună căpătaul.

Și nu-și mai purtă Tănase capul sus, nu se mai înlădiă, umblând, în mersul lui, nu mai călcă țeapăn, nici nu mai privea plin de încredere împrejurul său: slab și istovit, cu ochii strânși, cu părul lung și nepeptănat, îmbrăcat în haine soioase și zdrențuite s'a oprit în fața lui Agaton, care se uită la el lung și cu ochii plini de o liniștită înduioșare.

«S'a risipit, — grăi Tănase, — avutul nostru și casa ni s'a spart!»

«Nu e nimic! — îi răspunse Agaton. — Se adună în lumea aceasta lucrurile și se risipesc și iar s'adună. — Ești încă tânăr, îți începi abia viața, și-ți rămâne destul timp, ca să-ți vii în fire. Viața omenească se desfășoară cum râul curge ici prăbușindu-se spumegos peste stânci colțuroase, colo șerpuind cu repeziciune printre livezi înflorite, iar mai departe vărșându-se lin printre lanuri bogate, azi limpede, mâne turbure și iar limpezit. Azi o boală grea te sleiește de puteri, în cât crezi, că ți s'au secăt isvoarele de viețuire, dar organis-

mul încetul cu încetul se premenește și mai curând ori mai târziu te simți renăscut pentru o nouă viață. Tot astfel când nenorocirile se îngrămădesc deasupra capului tău și ți le spulberă toate, ai nădăjde, căci nădejdea-ți dă răbdare și tăria, ca să lucrezi și să aduni iar încetul cu încetul cele risipite.»

Tănase dete din cap.

«Nu mai sunt eu în stare să stăruj înainte, — grăi dânsul. — Mă cutremur când mă gândesc, că ași avea să adun ce s'a risipit, să încep din nou de unde a porint-o tata și s'ajung la vârsta lui sbătându-mă ca dânsul. Altele au fost timpurile, în care el și-a petrecut tinerețele : azi, când mișei întovărășiți le stăpânesc toate, noi, cafi n'avem nimic, suntem osândiți a ne petrece viața muncind în sec.»

«Nu grăi de rău pe oamenii, cu cari trăești, — îl înfruntă Agaton, — și nu te plânge de timpul, în care te-ai ivit. Nu-i adevărat ceea ce zici, căci toate numai spre rău, ci mai spre bine decum au fost sunt pornite în zilele noastre. Oameni răi și nemernici, însețați de câștig și porniți spre răutate au fost

și sunt pretutindeni și totdeauna, și dacă e adevărat, că azi sunt la noi mai mulți decât aiurea și'n alte timpuri, cu atât mai vârtos ies la iveală cei cu inima curată, cari prin bune silințe și prin muncă cinstită numai țin să se ridice. Dacă e adevărat, că sunt rari aceștia, ei sunt cu atât mai prețuiți, și n'ai decât să stăruie în rândurile lor pentruca să mergi cu pas încet, dar sigur înainte. Nu te plânge, — urmă el, — ci căește-te, căci nu în munca ta cinstită ai fost lovit, ci fiind-că ai râvnit să ajungi prin mijloace necinstite la un câștig mare. — Trist ar fi, dacă ai fi luat din izbândă îndemnul de a stăruie în calea ce-ai apucat. — Cine te-a pus să te 'nsoțești cu oameni, pe cari în atâtea rânduri i-ai socotit mișei! — De ce ai lăsat să te ispitească! — Cum ai putut să li te dai unealtă! — Bucură-te, — strigă călugărul, — c'ai pățit-o chiar la prima'ncercare, trage 'nvățătură din suferințele, prin cari treci, și roagă-te lui Dumnezeu să-ți dea tărie, ca să stăruie de aici înainte în căile, pe cari totdeauna le-ai socotit bune!»

«O! — se tânguie cuprins de desnădăjduire Tănase, — dac'aș putea să mă rog lui Dum-

nezeu, mi-ași găsi în mine însu-mi mângâerea și n'ași mai umblă hăbăuc. Știința însă a omorât în mine credința!»

«Minți, nenorocitule, și-ți spurci buzele grăind vorbe de ocară, — strigă tânărul călugăr cuprins de o căldură sfântă, — Dumnezeu nu e numai putere și izvor nesecat de puteri, ci totodată și lumină nestinsă, și știință a toate : cu cât mai multe știm, cu cât mai în adânc pătrundem tainele firii, cu cât mai multe înțelegem, cu atât mai mult ne apropiem de ființa dumnezeiască, cu atât mai vărtos ni se naltă inima spre Dumnezeu, cu atât mai îndeplin îi cuprindem cu mintea ființa a toate covârșitoare. Nu pentru-că știți multe, ci pentru-că orbecați prin întunerecul neștiinței voi cei ce ați învățat câte ceva v'ați înstrăinat de legea părinților voștri. Invață, Tănase, învață mereu, ca să te luminezi și să-ți întărești inima. Bucură-te de lumina soarelui, ca să vezi scrutând cele de dimprejurul tău, iar nopțile aprinde-ți opaietul și citește mereu, ca să te luminezi prin învățătură și să ajungi la cunoașterea vecinicii adevăr.»

Clopotul începù să sune tânguios la biserica schitului și să răsune prelung în strâmtorile văii.

«Mă cheamă, — adăogă el, — la slujba dumnezeiască, și nu pot să nu mă duc, dar mă voi întoarce cu sufletul mai limpezit la tine. — Rugă-mă-voi lui Dumnezeu și pentru tine, ca să-ți dea deslegare și să te'ndrumeze spre repaosul sufletesc.»

S'a dus să-și facă datoria, dar nu l'a mai găsit când s'a'ntors, și nu l'a mai găsit nimeni, căci nu-i viață când nu-i credință. Dumnezeu îndrumează numai pe cei ce-l au în sufletele lor!

Nu mai puteà el să ajungă'n lumea aceasta la repaos, căci n'avea'n sufletul lui nădejdea, care-i dà în vremuri de grea încercare omului răbdarea. Se cutremurà când se gândia la mama lui sbuciumată; se cutremurà când vedeà'n gândul lui pe tatăl său ajuns om fără de căpătâiu; se cutremurà știindu-și sora cu viața stricată: nu mai știà ce să facă cu sine însu-și și nu mai aveà în el tăria de a'ncepe din nou.

A cutrierat zile 'ntregi prin munți și prin codri, încât i s'a pierdut urma, și abia vara viitoare ciobanii au dat în fundul unei prăpăstii adânci de oasele lui curățite de furnicile harnice.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

